

Geweld tegen homoseksuelen

Marion van San

Jan de Boom

Met medewerking van P. Hermus en S. Rezai

Geweld tegen homoseksuelen

Marion van San

Jan de Boom

Met medewerking van P. Hermus en S. Rezai

Geweld tegen homoseksuelen

M. van San en J. de Boom, m.m.v. P. Hermus en S. Rezai
Rotterdam: RISBO Contractresearch BV
Februari 2006

© Copyright RISBO Contractresearch BV.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk,
fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de directie van het Instituut.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	5
Voorwoord	7
Hoofdstuk 1 Inleiding.....	9
1.1 Eerder onderzoek	10
1.2 Stijgt of daalt het geweld tegen homo's ?	12
1.3 De daders.....	14
1.4 Onderzoeksdesign.....	15
1.5 Opbouw van het rapport.....	19
Hoofdstuk 2 Inventarisatie van bestaande informatiebronnen..	21
2.1 Inleiding	21
2.2 Onderzoeksmethode	22
2.3 Informatiebronnen.....	22
2.3.1 Gegevens van het meldpunt van COC Amsterdam	22
2.3.2 Politieregistraties.....	23
2.3.3 Gegevens CBS	27
2.3.4 Gegevens meldpunten	28
2.3.5 Gegevens uit de Politiemonitor.....	29
Hoofdstuk 3 Onderzoek onder homoseksuelen.....	31
3.1 Inleiding.....	31
3.2 Onderzoeksopzet	31
3.2.1 De respondenten: respons en representativiteit	32
3.3 Gevoelens van onveiligheid	34
3.4 Ervaringen met intimidatie, bedreiging en geweld	37
3.4.1 Ervaringen van subgroepen	38
3.4.2 Resultaten uit eerder onderzoek.....	40
3.4.3 Aangifte en melden van incidenten	40
3.5 Het incident	41
3.5.1 De daders	42
3.5.2 Tijdstip, locatie en aanleiding.....	44

3.5.3	Patronen: incident, daders, tijdstip en locatie.....	45
3.5.4	Het incident: aangifte of geen aangifte doen?	46
3.5.5	De gevolgen voor het slachtoffer	49
3.6	Veranderingen in geweld tegen homoseksuelen	49

Hoofdstuk 4 'Je gaat er steeds meer voor zorgen dat je niet

	opvalt'	51
4.1	Inleiding	51
4.2	Afnemende tolerantie ten aanzien van homoseksualiteit?.....	51
4.3	Waaruit blijkt de negatieve houding ten aanzien van homo's?.....	55
4.3.1	Nageroepen, bespuugd en getreiterd worden.....	55
4.3.2	Bedreigd en fysiek aangevallen worden	58
4.4	Gevoelens van onveiligheid	59
4.4.1	Geweld in grote steden	59
4.4.2	Uitgaansgeweld.....	60
4.4.3	Geweld op school / op het werk	62
4.5	(Potentiële) daders van geweld tegen homo's.....	67
4.6	Behoeftte aan verder onderzoek	69

Hoofdstuk 5 Samenvatting en conclusies 71

Hoofdstuk 6 Aanbevelingen..... 77

Literatuur 85

Voorwoord

Geweld tegen homoseksuelen is een thema dat sinds een aantal jaren regelmatig aan de orde komt in allerlei maatschappelijke discussies. Opvallend in de debatten over deze problematiek is echter het gebrek aan empirische gegevens. Hierdoor valt bijvoorbeeld moeilijk te zeggen of het geweld tegen homo's de laatste jaren is toegenomen of er eerder sprake is van een afname. Dit verkennend onderzoek probeert enigszins in deze bestaande lacune te voorzien, maar duidelijk is dat verder en diepgaander onderzoek nodig is om een beeld te krijgen van de problematiek.

In dit rapport worden de resultaten gepresenteerd van een enquête onder 776 homoseksuelen, zowel mannen als vrouwen, waarin hen gevraagd wordt naar hun gevoelens van onveiligheid en ervaringen met intimidatie, bedreiging en geweld. Daarnaast zijn diepgaander gesprekken gevoerd met een willekeurig samengestelde groep van vijftien homoseksuelen over hetzelfde onderwerp.

Bij het schrijven van dit rapport hebben we van velen steun en hulp mogen ontvangen. In eerste instantie zijn we veel dank verschuldigd aan de twee onderzoeksassistenten, Peter Hermus en Sara Rezai, die ons hebben geholpen bij het opstellen en gebruiksklaar maken van de enquête.

Een bijzonder woord van dank ook voor Frits Vlek, die vanuit Politie en Wetenschap het onderzoek heeft gefinancierd, voor zijn inhoudelijke begeleiding en suggesties.

Daarnaast willen wij COC Nederland bedanken voor hun bereidwillige medewerking. De vijftien informanten die ons te woord hebben gestaan willen wij eveneens bedanken voor hun openheid.

Tot slot een woord van dank voor Judith Tersteeg voor haar bijdragen aan de eindredactie en het gereedmaken van het rapport.

Marion van San en Jan de Boom
Januari 2006

Inleiding

Sinds een aantal jaren wordt in de media regelmatig gerapporteerd over geweld tegen homoseksuelen. Het in elkaar slaan van mannen en vrouwen vanwege hun homoseksuele geaardheid - ook wel potenrammen, pottenrammen of in het Engels *gay bashing* genoemd – zou zowel gebeuren op straat, binnen het uitgaansleven als binnen het circuit van ontmoetingsplaatsen voor homo's. Vooral in Amsterdam zijn er een aantal geruchtmakende incidenten geweest. Het meest recente voorbeeld is dat van de Amerikaanse journalist Chris Crain die in Amsterdam op Koninginnedag door zeven jongens in elkaar werd geslagen omdat hij hand in hand liep met zijn vriend. Onduidelijk is echter of er de laatste jaren sprake is van een toename in het geweld tegen homo's of er door de media alleen maar meer aandacht aan besteed wordt. Uit de gegevens die tot nu toe bekend zijn valt hier moeilijk een antwoord op te geven. Ook is onduidelijk wie de daders zijn van dit type geweld. In verschillende media worden Marokkaanse jongens wel regelmatig als daders genoemd maar tot nu toe is daar geen empirisch bewijs voor te vinden. Geweld tegen homoseksuelen doet ook telkens weer de discussie ontstaan over tolerantie ten aanzien van homoseksualiteit. In deze discussie wordt regelmatig naar voren gebracht dat tolerantie ten aanzien van homoseksualiteit in niet-westerse culturen over het algemeen geringer is dan in de Nederlandse cultuur. Zo wordt er in de nota *Homo-emanipatiebeleid* op gewezen dat de Nederlandse bevolking van samenstelling is veranderd en dat met de instroom van mensen uit allochtone culturen en religies ook het gedrag en de houding ten aanzien van homoseksualiteit diverser is geworden (zie Tweede Kamer der Staten Generaal 2001-2002: 6). Ook voor deze bewering is tot nu nog maar weinig empirisch bewijs te vinden.

In dit rapport zullen we op een aantal van deze kwesties nader ingaan. De centrale doelstelling van het onderzoek is te achterhalen in welke mate er sprake is van geweld in ruime zin (dus ook naropen, bespugen, bedreigen, treiteren etc) tegen homoseksuelen en of de aard en omvang van dit geweld de laatste jaren is toegenomen. Daarnaast moet het onderzoek idealiter antwoord geven op de vraag in welke mate er sprake is van onveiligheidsgevoelens onder homoseksuelen en of hierin een toename valt

te constateren. Verder zullen we aan de hand van gesprekken met sleutelfiguren nagaan of er redenen zijn om geweld tegen homo's nader te onderzoeken en zo ja, waar een dergelijk onderzoek zich dan zou moeten op richten.

1.1 Eerder onderzoek

Op stedelijk niveau zijn er de laatste jaren een aantal enquêtes geweest onder homo's waarin gevraagd werd naar hun ervaringen met geweld in ruime zin. Daaruit blijkt dat het geweld tegen deze groep regelmatig voorkomt. Aangezien de verschillende onderzoeken slechts een fragmentarisch beeld opleveren blijft onduidelijk of er al dan niet sprake is van een toename in het geweld.

Uit een onderzoek dat in 1998 werd uitgevoerd door het Steunpunt Anti Discriminatie Utrecht onder COC-leden bleek dat 2/3 van de ondervraagden wel eens was uitgescholden.¹ Het ging daarbij vooral om homoseksuele en lesbische stellen die in het openbaar toonden dat ze een stel zijn. Daarnaast bleek dat 38 procent van de mannen en 26 procent van de vrouwen te maken had gehad met geweld in het openbaar, zoals slaan en mishandeling. Voor het grootste deel van deze groep waren deze ervaringen niet eenmalig. Gevolg was dat velen het weer minder vanzelfsprekend waren gaan vinden om voor hun homoseksualiteit uit te komen, uit angst voor afwijzende reacties uit hun directe omgeving en voor nadelen voor hun maatschappelijke positie (Den Braven et.al. 1998).

Uit een onderzoek van het Platform Homo/Lesbische emancipatie (1998) in Eindhoven bleek dat 36 procent van de vijfhonderd ondervraagden de afgelopen 1,5 jaar een of meerdere keren gepest of uitgescholden was vanwege hun seksuele geaardheid en dat elf procent fysiek was bedreigd. De Adviescommissie Homo-/Lesbisch Beleid van de gemeente Nijmegen deed in 2004 een enquête onder homo's naar hun (on)veiligheidsbeleving- en *ervaring* in de stad. Daaruit bleek onder andere dat diegenen die fysiek bedreigd werden in 33 gevallen (85 procent) homoseksuele mannen betrof en slechts zes keer (15 procent) lesbische vrouwen. Uit de enquête bleek daarnaast dat vijftig procent van de ondervraagden (128 respondenten) zich wel eens onveilig voelde omwille van hun homoseksualiteit.

---

¹ Braven, B. den, Dijkman, P. en M. Rubio (1998). *Niet ernstig genoeg?* Utrecht: Steunpunt Anti Discriminatie Utrecht.

Naast de kleinschalige onderzoeken in verschillende steden die specifiek ingaan op de mate waarin homo's het slachtoffer zijn geworden van geweld in ruime zin zijn er de laatste jaren een aantal andere studies geweest die een indicatie geven van de acceptatie van homoseksualiteit. Zo bleek uit een aantal, voornamelijk kwalitatieve onderzoeken, onder Surinaamse, Turkse en Marokkaanse mannen, dat de houding van allochtonen ten aanzien van homoseksualiteit over het algemeen minder positief is dan onder autochtonen.² Grootschalig onderzoek onder scholieren liet eveneens zien dat de houding van allochtone leerlingen minder positief is dan die van autochtone leerlingen.³ Zowel door leerlingbegeleiders als homoseksuele leerlingen werd melding gemaakt van voorvallen van pesten, buitensluiten, bedreiging, vernieling van eigendommen en zelfs van fysiek geweld door medeleerlingen bij (vermeende) homoseksualiteit.⁴

In de meest recente *Maatschappelijke Barometer* (2005) werd specifiek ingegaan op de acceptatie van homoseksualiteit onder Nederlanders. Voor het onderzoek werd een grootschalige representatieve steekproef (n=1.727) gedaan onder de Nederlandse bevolking (15 tot 60 jaar). Om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de acceptatie van homoseksualiteit onder 'Nieuwe Nederlanders' werden daarnaast twee steekproeven (n=61) uitgevoerd onder Turkse (16-40 jaar) en Marokkaanse Nederlanders (16-40 jaar) (n=60). Het ging om mensen die Nederlands spreken en relatief sterk geïntegreerd zijn. Uit het onderzoek bleek dat sinds 1998 in de totale bevolking de acceptatie van homoseksualiteit is gestegen. Bij Turkse en Marokkaanse Nederlanders is de acceptatie van homoseksualiteit minder gemeengoed. Een kleine meerderheid van de Turkse en Marokkaanse Nederlanders staat overwegend positief tegenover homoseksualiteit. Zo vindt 68 procent van de Marokkaanse Nederlanders en 52 procent van de Turkse Nederlanders dat twee mannen of twee vrouwen prima in staat zijn om kinderen op te voeden. Van de Turkse en Marokkaanse Nederlanders is tachtig procent (enigszins) bezorgd over agressie tegen homoseksuelen. Van de Turkse Nederlanders vindt 67 procent dat het homohuwelijk moet blijven bestaan. Bij Marokkaanse Nederlanders is dat 45 procent. 43 procent van de

---

² Abrahams, R. (1997) *Seksuele relaties en beschermgedrag onder Surinaams-Hindoestaanse mannen*, Delft: Eburon; Everaert, H.A. en H.E. Lamur (1993), *Alles wat geheim is is lekker: seksuele relaties en beschermgedrag van Turkse mannen*, Amsterdam: Het Spinhuis; Gelder, P. van en H.E. Lamur (1993) *Tussen schaamte en mannelijkheid: seksualiteit en beschermgedrag van Marokkaanse mannen*, Amsterdam: Het Spinhuis; Vries, J. de (1998) *Verschillen verkend*, Utrecht: Forum.

³ Brugman, E., Goedhart, H., Vogels, T. en Zessen, G. van (1995), *Jeugd en Seks 95*, Utrecht: SWP.

⁴ Tweede Kamer der Staten Generaal 2001-2002: 32.

Marokkaanse Nederlanders en 41 procent van de Turkse Nederlanders zou echter afwijzend staan tegenover de homoseksualiteit van een eigen kind. Veertien procent van de Turkse en zeven procent van de Marokkaanse Nederlanders staat negatief tegenover een homoseksuele leerkracht voor het eigen kind. Veertien procent van de Marokkaanse Nederlanders en twaalf procent van de Turkse Nederlanders beschouwt homoseksualiteit als een ziekte (Maatschappelijke Barometer 2005: 3).

Daarnaast brengt de gemeente Rotterdam jaarlijks een Jeugdmonitor uit waarin onder meer de tolerantie van jongeren ten aanzien van homoseksualiteit wordt onderzocht. In het schooljaar 2003/2004 is op 51 scholen voor voortgezet onderwijs in Rotterdam de vragenlijst van de Rotterdamse Jeugdmonitor afgenomen. Bijna 10.000 brugklassers en derdeklassers namen hieraan deel. De respons bij de leerlingen was hoog, namelijk ruim negentig procent.

Uit de antwoorden van de leerlingen kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- meisjes zijn toleranter ten aanzien van homoseksualiteit dan jongens
- hoe lager het schoolniveau van de leerlingen, des te geringer de tolerantie
- de mate van tolerantie ten opzichte van homoseksuelen/homoseksualiteit verschilt duidelijk naar etnische herkomst van de leerlingen: Nederlandse leerlingen scoren toleranter dan leerlingen met een andere etnische herkomst
- ten opzichte van de vorige meting (2000/2001) is er weinig veranderd voor de leerlingen in het algemeen. Binnen de groep jongens zijn er wel enkele verschuivingen te constateren: Nederlandse jongens scoren nu toleranter, terwijl Turkse jongens minder tolerant zijn gaan scoren.

1.2 Stijgt of daalt het geweld tegen homo's ?

De vraag is vervolgens of er op basis van de onderzoeken die zijn gedaan iets te zeggen valt over de frequentie van het geweld tegen homo's. Uit het weinige onderzoek dat er is geweest, wordt geconcludeerd dat het om een veel omvangrijker probleem lijkt te gaan dan statistieken doen vermoeden. Slachtoffers van potenrammerij doen echter zelden aangifte (angst voor een negatieve houding van de politie en/of van de omgeving, bang dat de eigen homoseksualiteit aan het licht komt, etc) en zonder aangifte kan de politie geen actie ondernemen (Drogt 1995: 81).

Een ander punt is dat potenrammerij als delict niet voorkomt in het Wetboek van Strafrecht waardoor het lastig is om te achterhalen of dit type gedrag de laatste jaren meer of juist minder voorkomt. Daders worden vervolgd op grond van art. 285 (bedreiging), art. 141 (openlijke geweldpleging), art. 300 (mishandeling), art. 302 (zware mishandeling), art. 310 (diefstal), art. 311 (diefstal onder verzwarende omstandigheden), art. 312 (diefstal met geweldpleging) en art. 317 (afpersing), maar op basis van deze delicten valt niet te achterhalen of het slachtoffer omwille van zijn homoseksuele geaardheid bedreigd, geslagen of mishandeld is. Ook als slachtoffers wel aangifte doen valt van het feit dat het om antihomoseksueel geweld gaat in het proces-verbaal vaak niets terug te vinden (Van der Meer 1995: 3).

Van den Boogaard stelde voorop dat in het begin van de jaren tachtig uit plausibele berekeningen duidelijk was geworden dat in meer dan negentig procent van de gevallen slachtoffers van antihomoseksueel geweld geen aangifte deden.⁵ Toen in de tweede helft van de jaren tachtig op verschillende plaatsen in het land speciale projecten van start gingen met het doel slachtoffers van antihomoseksueel geweld aan te moedigen aangifte te doen en eventueel hulp te zoeken, nam hier en daar binnen korte tijd het aantal meldingen dramatisch toe.⁶ De publiciteit die er aan de projecten werd gegeven, zal daar zeker toe hebben bijgedragen. Ook toenmalige niet-justitiële meldpunten registreerden forse aantallen. Met het wegvallen van een organisatie als *Op Je Flikker Gehad* (1984-1989) en met de geringe publiciteit die dit soort meldpunten vandaag de dag aan hun activiteiten geven of ervoor krijgen, is de rapportage van antihomoseksueel geweld even dramatisch gedaald als ze eerder was toegenomen.⁷ Ondanks de inspanningen van een aantal politiekorpsen, lijkt het erop dat het grootste aantal daders van antihomoseksueel geweld justitieel buiten schot blijft en dat het 'dark number' van deze vorm van criminaliteit hoog is. In het begin van de jaren negentig gingen Van den Boogaard en Van Stolk op basis van het bestaande onderzoek uit van een 'dark number' van op zijn

---

⁵ Van den Boogaard, H. (1987) *Flikkers moeten we niet. Mannen als doelwit van antihomoseksueel geweld*, Amsterdam: SUA.

⁶ Hoewel niet alle auteurs het hier over eens waren. Zo meldde Haveman (1987) over een project in Hengelo dat er nauwelijks sprake was van een toename van het aantal meldingen. Uit een evaluatieverslag van een project in Nijmegen bleef onduidelijk of er sprake was van toename van de aangiften (Manders 1991).

⁷ Niewets, P.F.M. (1993) *Antihomoseksueel en antilesbisch geweld in Amsterdam*, Utrecht en Amsterdam: Nisso en SAD-Schorerstichting. *Gay and Lesbian Switchboard* meldde bijvoorbeeld tijdens het hoogtepunt van campagnes tegen antihomoseksueel geweld tussen de 300 en 350 meldingen per jaar te hebben ontvangen. In 1990/91 was er sprake van 160 meldingen, een jaar later van 111.

allerminst negentig procent.⁸ Half de jaren negentig spreken voorzichtige extrapolaties van beschikbaar materiaal van enkele duizenden gevallen van antihomoseksueel geweld per jaar. Van der Meer benadrukte dat volgens sommige schattingen één tot twee op de vijf homoseksuele mannen ooit slachtoffer is geweest van deze vorm van geweld. Met recht en reden mocht volgens hem gesproken worden van een structureel verschijnsel.⁹ Op grond van het voorgaande is duidelijk dat er geen klare uitspraken kunnen worden gedaan over een eventuele toe- of afname van antihomoseksueel geweld. Het laat zich wel bevroeden dat met de toenemende zichtbaarheid van homoseksualiteit, van homoseksuelen en lesbiennes, in de afgelopen decennia ook deze vormen van geweld zijn toegenomen (Van der Meer 1995: 4).

1.3 De daders

Er is in Nederland maar weinig onderzoek gedaan naar daders van antihomoseksueel geweld waardoor we weinig weten over hun achtergronden. Half de jaren tachtig deed Van den Boogaard interviews met 25 mannen die het slachtoffer waren geworden van anti homogeweld. Hij suggereerde op basis van dat onderzoek dat 'potenrammen' in jongensculturen kan gezien worden als een *rite de passages* zijnde een ritueel waardoor deelnemers een mannelijke status of de status van volwassene voor zichzelf realiseren. Hij nam daarmee impliciet afstand van de lang gekoesterde mythe dat 'potenrammers' voornamelijk tot hun daden zouden komen door hun onzekerheid over eigen homoseksuele gevoelens (Van der Meer 1995: 13).

Op basis van de gesprekken met de slachtoffers kwam Van den Boogaard (1987: 53) tot een 'profiel' van de potenrammers. Hij constateerde dat zowel de slachtoffers als de daders overwegend blank zijn. In een aantal gevallen bleken de daders jongens te zijn uit de tweede generatie migranten van het Mediterrane gebied. Antihomoseksueel geweld vond steeds plaats in groepsverband. De daders zetten in ongeveer de helft van de gevallen hun schelden, slaan en trappen kracht bij door gebruik te maken van één of meerdere wapens. In een aantal gevallen ging het antihomoseksueel geweld

---

⁸ Boogaard, H. van den en B. van Stolk, Potenrammers: vandalisme tegen mensen, in, *Cultuur en delict*, themanummer van Recht der Werkelijkheid, Vuga, Den Haag, 1992.

⁹ Meer, T. van der (1995) *'Potenrammen' als rite de passage. Daders van antihomoseksueel geweld in beeld*, Amsterdam: SAD-Schorerstichting, pag.2.

gepaard met de intentie om te beroven. De daders waren doorgaans jongens van rond de twintig jaar. Het is onjuist om aan te nemen dat zij altijd behoren tot kringen van 'probleemjongeren' (Van den Boogaard 1987: 104). De daders bleken immers tot verschillende sociale klassen te behoren.¹⁰

Begin jaren negentig deed Van den Boogaard uitvoerige interviews met 29 daders van antihomoseksueel geweld. Ook uit deze interviews bleek dat het geweld tegen homo's zich kenmerkt door het feit dat het in de overgrote meerderheid van de gevallen gepleegd wordt in groepsverband, dat de daders veelal van het mannelijk geslacht zijn en tussen de vijftien en 25 jaar oud (Van der Meer 1995: 1). Hoewel een substantieel deel van de respondenten van allochtone herkomst was, ging het bij daders van dit soort geweld niet hoofdzakelijk om zulke jongens. Het waren ook niet louter sociaal gedepriveerde of kansarme jongeren die zich schuldig maakten aan 'potenrammen'. Wat dat betreft vertoonden hun sociale profielen nauwelijks verschil met dat van bijvoorbeeld voetbalvandalen. Bovendien was voor geen van de daders antihomoseksueel geweld een geïsoleerde daad. De meeste geïnterviewden hadden zich ook schuldig gemaakt aan vormen van vandalisme en/of aan diefstallen, inbraak, beroving en geweldpleging zonder een antihomoseksueel karakter (Van der Meer 1995: 14). De afkomst van de daders was niet eenduidig. Het overgrote deel was afkomstig uit de (lagere) middenklassen, maar er kwamen ook daders uit de 'hogere' milieus. Hun schoolcarrières leverden evenmin een eenduidig beeld op. Wel hadden ze bijna allemaal een weinig harmonieuze gezinsachtergrond (Van der Meer 1995: 21).

Samengevat kunnen we stellen dat we al het een en ander weten over geweld tegen homo's hoewel het onderzoek daarnaar eerder schaars te noemen is. Bovendien zijn de meeste onderzoeken gedateerd, waardoor een actueel beeld ontbreekt. In wat volgt zullen we uiteenzetten op welke wijze we zullen trachten deze lacune op te vullen.

1.4 Onderzoeksdesign

Om op korte termijn inzicht te krijgen in het fenomeen van geweld tegen homo's is het nodig een grote hoeveelheid materiaal aan te boren. Het is van

---

¹⁰ Poelert, B. *De politiezorg en het geweld tegen homoseksuelen*, Utrecht, 1986.

belang om gebruik te maken van reeds bestaand materiaal (zoals politiecijfers, slachtofferenquêtes, bestanden van homo-organisaties) en anderzijds zelf materiaal te verzamelen. Het meest ideale zou zijn om zowel (potentiële) slachtoffers als (potentiële) daders te bevragen. Op dit ogenblik beperken we ons echter tot het uitvoeren van een verkennend onderzoek waarbij de volgende onderzoeksvragen centraal staan:

Onderzoeksvragen:

- 1a Is er in bestaande databestanden of politieregistraties informatie beschikbaar op basis waarvan de aard en omvang van geweld tegen homoseksuelen in kaart kan worden gebracht?
- 1b Is er op basis van deze bestanden iets te zeggen over een eventuele toename van dit geweld in de laatste jaren?
- 1c In hoeverre kan de informatie uit deze bestanden als betrouwbaar en representatief worden geacht?
- 2a In welke mate is er sprake van onveiligheidsgevoelens onder homo's?
- 2b Zijn zij de laatste jaren het slachtoffer geworden van geweld in ruime zin?
- 3a Is er volgens relevante betrokkenen sprake van een afnemende tolerantie ten aanzien van homo's?
- 3b Zo ja om welke groepen gaat het dan?
- 3c Hebben zij zicht op potentiële daders van geweld tegen homo's?
- 3d Is er volgens hen aanleiding om hier verder onderzoek naar te doen?
- 3e Waar zou een dergelijk onderzoek zich moeten op richten?

Hieronder wordt de opzet van dit vooronderzoek nader uitgewerkt. Benadrukt wordt dat de resultaten van dit verkennende onderzoek vooral moet worden gezien als een 'quick scan' van geweld tegen homoseksuelen en dat de resultaten gezien de beperkte omvang slechts als indicatief kunnen worden beschouwd.

Onderdeel 1: Inventarisatie van bestaande (administratieve) gegevens

Om onderzoeksvragen 1a, 1b en 1c te beantwoorden is door middel van gesprekken met deskundigen geïnventariseerd of er bronnen voorhanden zijn op grond waarvan iets kan worden gezegd over de omvang van geweld tegen homoseksuelen. Daarbij is ook ingegaan op de vraag in hoeverre deze registraties geschikt zijn om eventuele verschuivingen in het geweld tegen homoseksuelen in kaart te brengen. Een belangrijke vraag bij deze

inventarisatie is uiteraard in welke mate de bestaande informatie valide, betrouwbaar en representatief is. De inventarisatie van de in de diverse databestanden beschikbare informatie gebeurde voornamelijk door gesprekken met sleutelpersonen, het raadplegen van diverse internetsites en het raadplegen van documenten, zoals jaarverslagen. Onderdeel 1 van dit verkennende onderzoek gaat dus met name in op de vraag of er informatie over dit fenomeen voorhanden is. De daadwerkelijke analyse van eventueel beschikbare gegevens en rapportage hierover valt buiten het kader van dit onderzoek.

In deze korte studie kon uiteraard niet elke mogelijke databron worden onderzocht. In eerste instantie is gefocust op drie databronnen waarvan op voorhand werd verwacht dat er mogelijk relevante informatie over homogeweld in zou zijn opgenomen. Het betreft:

- ❑ Informatie van COC-Amsterdam die naar aanleiding van het incident met Chris Crain op haar website een meldpunt heeft geopend, waar homo's die het slachtoffer zijn geworden van discriminatie een klacht kunnen indienen.
- ❑ Een tweede potentiële informatiebron betreft gegevens van het CBS. Sinds 1997 is in het Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS) een module Recht en Participatie opgenomen. Hierin worden gegevens verzameld met betrekking tot (on)veiligheid, preventie, politiehulp en maatschappelijke participatie.
- ❑ Een derde informatiebron betreft de politiegegevens.
  - Ten eerste de registraties uit het Herkenningsdienstsysteem (HKS). In het HKS worden zowel verdachten als strafbare feiten geregistreerd. Voor dit onderzoek is met name de registratie van misdrijven mogelijk interessant, met name omdat er in HKS in principe ook ruimte is om kenmerken van het slachtoffer, waaronder de seksuele geaardheid, te registreren. Indien beschikbaar en bruikbaar zouden deze registraties een (indicatief) antwoord kunnen geven op de vraag of er een toename is van geweld tegen homoseksuelen doordat de gegevens in principe voor een reeks van jaren (1996-2004) beschikbaar zijn¹¹.

---

¹¹ De (eventuele) daadwerkelijke analyse van de gegevens is in dit onderzoek, zoals gezegd, buiten beschouwing gelaten. Bovendien dient voor het raadplegen van politieregistraties toestemming te worden verleend door de verantwoordelijke instanties/beheerders (Minister van justitie, korpsbeheerders etc).

- o Daarnaast valt te denken aan de bedrijfsprocesssystemen (BPS, Xpol) van de politie. De registraties in deze systemen zijn veel uitgebreider maar ook minder betrouwbaar dan de registratie in HKS. Tevens zijn de systemen sterk regionaal georiënteerd. Door middel van gesprekken met sleutelpersonen is vastgesteld of deze bedrijfsprocesssystemen voor dit onderzoek mogelijk relevante informatie bevatten, hoe representatief en betrouwbaar deze informatie is, en welke inspanningen er voor nodig zijn om deze gegevens voor onderzoek toegankelijk te maken.

Onderdeel 2: Enquête onder (potentiële) slachtoffers

Om gevoelens van onveiligheid in kaart te brengen en te achterhalen of hierin een verschuiving is optreden is een meerjarig onderzoek in de vorm van een monitor noodzakelijk onder een zeer omvangrijke representatieve steekproef uit de populatie homoseksuelen in Nederland. Een dergelijk betrouwbaar en volledig representatief onderzoek valt in het kader van deze verkennende studie buiten de mogelijkheden. Om toch een (goede) indicatie te krijgen van de onveiligheidsgevoelens die onder homoseksuelen leven, hebben we een enquête gehouden onder leden van COC Nederland en Expreszo, een blad dat zich richt op (jonge) homoseksuelen in Nederland. Uit het ledenbestand van het COC en Expreszo is een steekproef (3000 respondenten) getrokken. De geselecteerden zijn vervolgens door ons schriftelijk benaderd met het verzoek om de door ons op het internet geplaatste enquête in te vullen. Respondenten die geen toegang hebben tot het internet kregen, indien zij ons daarom hadden verzocht, thuis een schriftelijke enquête toegestuurd.

Onderdeel 3 Gesprekken met relevante betrokkenen

Als we afgaan op wat we de laatste jaren in de media hebben gehoord over homogeweld verwachten we dat (potentiële) daders vooral jongeren zijn, vaak met een allochtone achtergrond. Ook blijkt uit de voorbereidende gesprekken die we hebben gevoerd met een aantal sleutelfiguren dat met name in Amsterdam de laatste jaren sprake zou zijn van een afname van de tolerantie ten aanzien van homo's.

Om een representatief beeld te krijgen van de attitude van jongeren tegenover homoseksuelen, om te achterhalen of zij tegen hen ooit geweld zouden gebruiken of hebben gebruikt en in hoeverre zich hierin in de loop der tijd veranderingen hebben voorgedaan is een omvangrijk meerjarig

onderzoek nodig onder scholieren. Wederom is dit in het kader van dit verkennend vooronderzoek niet mogelijk.

Om hiervan toch een indicatie te krijgen hebben wij diepte-interviews gedaan met vijftien relevante betrokkenen die vanuit hun werk veel te maken krijgen met potentiële daders van homogeweld. In eerste instantie zijn we nagaan of zij een afnemende tolerantie constateren ten aanzien van homo's en zo ja bij welke groepen er sprake is van deze afname. Vervolgens zijn we nagegaan of zij zicht hebben op potentiële daders van geweld tegen homo's. Tot slot hebben we hen gevraagd of er in hun ogen aanleiding was om verder onderzoek te doen naar geweld tegen homo's en waar een dergelijk onderzoek zich zou moeten op richten.

1.5 Opbouw van het rapport

In de navolgende hoofdstukken wordt nader ingegaan op de beantwoording van de onderzoeksvragen. In hoofdstuk 2 komt de inventarisatie van bestaande (administratieve) gegevens aan de orde. In het derde hoofdstuk wordt verslag gedaan van een survey onderzoek onder homoseksuelen. Op basis van dit onderzoek krijgen we een indicatie van de onder homoseksuelen levende onveiligheidsgevoelens en van het geweld waar deze groep mee geconfronteerd wordt. In hoofdstuk 4 staan we stil bij de ervaringen van een willekeurig samengestelde groep homoseksuelen die vaak vanuit hun werk veel te maken heeft met potentiële daders van homogeweld. In hoofdstuk 5 wordt één en ander samengevat en worden conclusies getrokken. Hoofdstuk 6 sluit af met enkele aanbevelingen.

Inventarisatie van bestaande informatiebronnen

2.1 Inleiding

De centrale doelstelling van dit onderzoek is te achterhalen in welke mate er sprake is van geweld tegen homoseksuelen en of de omvang en aard van dit geweld de laatste jaren is toegenomen. Daarnaast moet het onderzoek idealiter antwoord geven op de vraag in welke mate er sprake is van onveiligheidsgevoelens onder homoseksuelen en of hierin een toename valt te constateren.

Een mogelijkheid om inzicht te krijgen in het fenomeen is het gebruik van reeds bestaand materiaal zoals politiecijfers, slachtofferenquêtes en bestanden van homo-organisaties. Het eerste onderzoeksdeel richt zich daarom op de inventarisatie van reeds bestaande gegevens.

Onderzoeksvragen:

- 1a Is er in bestaande databestanden of politieregistraties informatie beschikbaar op basis waarvan de aard en omvang van geweld tegen homoseksuelen in kaart kan worden gebracht?
- 1b Is er op basis van deze bestanden iets te zeggen over een eventuele toename van dit geweld in de laatste jaren?
- 1c In hoeverre kan de informatie uit deze bestanden als betrouwbaar en representatief worden geacht?

In het navolgende worden de resultaten van de verkenning van bestaande informatiebronnen beschreven. Benadrukt wordt dat de resultaten van dit verkennende onderzoek vooral moeten worden gezien als een 'quick scan' van geweld tegen homoseksuelen en dat de resultaten, gezien de beperkte omvang van het vooronderzoek, slechts als indicatief kunnen worden beschouwd.

2.2 Onderzoeksmethode

Om de onderzoeksvragen 1a, 1b en 1c te beantwoorden is in hoofdzaak door middel van gesprekken met deskundigen geïnventariseerd of er bronnen voorhanden zijn waaruit informatie over de omvang en mogelijke toename van geweld tegen homoseksuelen kan worden gedistilleerd. Een belangrijke vraag bij deze inventarisatie is uiteraard in welke mate de bestaande informatie valide, betrouwbaar en representatief is. Dit verkennende onderzoek gaat dus met name in op de vraag of er informatie over geweld tegen homoseksuelen beschikbaar is. De daadwerkelijke analyse van eventueel beschikbare gegevens valt vooralsnog buiten het kader van dit onderzoek.

Gaandeweg het onderzoekstraject blijkt dat op veel plaatsen informatie wordt verzameld omtrent discriminatie of geweld tegen homoseksuelen. Tevens wordt duidelijk dat de informatie uitermate gefragmenteerd is en dat in korte tijd niet elke mogelijke databron kan worden onderzocht. De aandacht werd daarom conform het onderzoeksvoorstel in hoofdzaak gericht op drie databronnen waarin mogelijke relevante informatie over homogeweld is opgenomen. Het betreft:

- ❑ Gegevens van het meldpunt van COC Amsterdam;
- ❑ Politieregistraties;
- ❑ Informatie uit onderzoeksbestanden van CBS.

2.3 Informatiebronnen

2.3.1 Gegevens van het meldpunt van COC Amsterdam

Het COC Amsterdam heeft onder meer naar aanleiding van het incident met Chris Crain op haar website een meldpunt geopend, waar homo's die het slachtoffer zijn geworden van discriminatie klacht kunnen indienen. Dit kunnen zij doen door een formulier in te vullen waarin zij omschrijven wat hen precies is overkomen. De klacht wordt automatisch doorgestuurd naar een anti-discriminatiebureau in de regio waar zij wonen. We namen contact op met het COC en kregen de toezegging dat we voor het onderzoek van dit bestand gebruik konden maken om te achterhalen welke informatie precies wordt verzameld en in hoeverre dit voor het onderzoek bruikbaar is.

Tijdens de uitvoering van het onderzoek bleek de bereidwilligheid van COC Amsterdam aanzienlijk minder dan ons aanvankelijk was voorgespiegeld.

Concreet komt het erop neer dat COC Amsterdam zelfs om met de onderzoekers te spreken over de gegevens van het meldpunt een aanzienlijk bedrag vraagt. RISBO kan hier niet op ingaan zodat de gegevens van het meldpunt niet kunnen worden beoordeeld. In plaats hiervan is kort gesproken met diverse meldpunten van discriminatie. In paragraaf 2.3.5 wordt hier verder op ingegaan.

2.3.2 Politieregistraties

Een tweede mogelijke informatiebron betreft politieregistraties. Hierbij werd in eerste instantie gedacht aan het Herkenningsdienstsysteem (HKS) dat in alle regio's wordt gebruikt en waarin de registratie in principe dus uniform is. Ten tweede is gefocust op de bedrijfsprocesssystemen van de politie. Voor de registratie van de processen worden door de verschillende politieregio's verschillende systemen gebruikt wat eventuele analyse in een vervolgonderzoek zal bemoeilijken.

HKS

Ten eerste is de aandacht gericht op registraties in het Herkenningsdienstsysteem (HKS). In het HKS worden zowel verdachten als strafbare feiten geregistreerd. Voor dit onderzoek is de registratie van misdrijven interessant, met name omdat er in HKS in principe ruimte is om kenmerken van het slachtoffer, te registreren. Uit gesprekken met deskundigen (van databeheer en uit de praktijk) blijkt dat in HKS geen specifieke registratie van de seksuele geaardheid van het slachtoffer plaatsvindt waardoor delicten dus niet te koppelen zijn aan iemands seksuele voorkeur. Ook blijkt uit een quick scan van HKS door de DNRI dat er geen specifieke (homogereleerde) pleegplaatsen in HKS worden geregistreerd. Ook de meer indirecte manier om een indicatie van geweld tegen homo's te verkrijgen kan dus niet op basis van de in HKS geregistreerde informatie.

Bedrijfsprocesssystemen

HKS is een systeem waarin verdachten worden geregistreerd. Hierin komt vooral geschoonde informatie terecht. Een fase eerder vindt registratie plaats in de bedrijfsprocesssystemen van de politie zoals BPS en Xpol. De registraties in deze systemen zijn veel uitgebreider maar ook minder betrouwbaar dan de registratie in HKS. Tevens zijn de systemen sterk regionaal georiënteerd, waardoor het niet zo eenvoudig is een landelijk representatief beeld te krijgen. Door middel van gesprekken met sleutelpersonen is vastgesteld of deze bedrijfsprocesssystemen voor dit onderzoek relevante informatie

bevatten, hoe representatief en betrouwbaar deze informatie is, en hoe toegankelijk de gegevens zijn.

Omdat deze systemen per politieregio verschillen en in het kader van deze verkennende studie niet uitputtend te werk kon worden gegaan is de aandacht gericht op de informatie in de vier grote steden.

Amsterdam

Binnen de regio Amsterdam-Amstelland wordt gewerkt met Xpol. Sinds ongeveer een jaar bestaat in dit systeem de mogelijkheid iemands seksuele geaardheid te registreren¹². Dit maakt het mogelijk het delict te koppelen aan de seksuele geaardheid van de aangever. Voor de regio Amsterdam zou dus, in ieder geval in theorie, in kaart kunnen worden gebracht in welke mate homoseksuelen in aanraking komen met (verbaal) geweld. Omdat de gegevens nog maar sinds een jaar worden geregistreerd, is het echter (nog) niet mogelijk hierin een ontwikkeling te schetsen.

Het zwakke punt is daarnaast de representativiteit van de geregistreerde gegevens. Gevraagd naar de registratiemogelijkheden in de systemen, attenderen nagenoeg alle deskundigen waarmee gesproken is, ons op de geringe aangiftebereidheid van homoseksuelen. Als reden voor deze geringe bereidheid tot aangifte wordt vooral de angst bij het slachtoffer dat zijn homoseksuele contacten aan het licht zullen komen, genoemd.

Homoseksuelen zelf noemen ook zaken als het niet serieus genomen worden door de politie, niet in de rol van slachtoffer te willen worden gedrukt etc. Ook komt het voor dat wel aangifte wordt gedaan maar dat het slachtoffer geen melding maakt van zijn seksuele geaardheid en of de aanleiding tot het delict. Het 'dark number' dat geldt voor alle politieregistraties is in het geval van registratie van geweld tegen homoseksuelen dus naar verwachting aanzienlijk omvangrijker.

Binnen de politie Amsterdam-Amstelland is onder andere om deze reden een zogenoemd 'homonetwerk' ontstaan. Dit homonetwerk "Roze in het Blauw" behartigt de belangen van homo's, lesbiennes en biseksuelen binnen en buiten de politie. Indien gewenst kunnen homoseksuelen bij medewerkers van dit netwerk aangifte doen. Doelstelling van het homonetwerk is onder andere het verhogen van de aangiftebereidheid bij discriminatie en geweld.

---

¹² Informatie van woordvoerder van Pers en Voorlichting van de Amsterdamse politie. Deskundigen van het homonetwerk zijn verplicht derden door te verwijzen naar deze afdeling.

Rotterdam

Ook in de regio Rotterdam-Rijnmond wordt gewerkt met Xpol. Sinds ongeveer 2001 bestaat in ieder geval in het centrum van Rotterdam de mogelijkheid iemands seksuele geaardheid te registreren¹³. Ook maakt het systeem het mogelijk in te gaan op de leefstijlen van een persoon. Dit maakt het evenals in Amsterdam mogelijk een delict te koppelen aan de seksuele geaardheid van de aangever. Voor Rotterdam zou dus, in kaart kunnen worden gebracht in welke mate homoseksuelen in aanraking komen met (verbaal) geweld en is het in theorie ook mogelijk hierin een ontwikkeling te schetsen.

Ook hier is het zwakke punt de representativiteit van de geregistreerde gegevens. De contactpersoon schat in dat homoseksuelen die slachtoffer zijn geworden van beroving of geweld slechts in 25 procent van de gevallen daadwerkelijk aangifte doet. homoseksuelen leiden met enige regelmaat een dubbelleven. Een grote groep houdt het daarom liever stil als ze op een geheime ontmoetingsplaats zijn beroofd en of in elkaar zijn geslagen. Ook hier wordt erop gewezen dat, indien aangifte wordt gedaan van bijvoorbeeld geweldpleging, het slachtoffer niet altijd uitkomt voor zijn of haar seksuele geaardheid waardoor het vanzelfsprekend ook niet kan worden geregistreerd. De Rotterdamse politie vraagt daarom zelf met enige regelmaat actief rond of er incidenten bekend zijn die verband houden met geweld tegen homo's. Men doet dit bijvoorbeeld bij portiers van de bekende uitgaansgelegenheden. De contactpersoon heeft op basis van de aangiften en de informatie uit het veld echter geen aanwijzingen dat er de laatste tijd een sterke toename zou zijn van het geweld tegen homoseksuelen.

Den Haag

In de regio Haaglanden wordt gewerkt met het bedrijfsprocessysteem GeneSys. De deskundige waarmee is gesproken heeft in een vorige werkring in een andere politieregio ook veel ervaring opgedaan met het in kleinere regio's veel gebruikte systeem BPS. Zowel in GeneSys als in BPS bestaat de mogelijkheid om geweldsdelicten tegen homoseksuelen te registreren. In de praktijk gebeurt dit echter heel weinig. Heel vaak wordt dit type delict weggeschreven onder algemene delictcategorieën zoals 'discriminatie', 'mishandeling' of 'openlijke geweldpleging', maar niet specifiek als 'geweld tegen homoseksuelen'. Als reden wordt evenals in Amsterdam en Rotterdam genoemd dat de aangever niet wil dat het bekend wordt dat een beroving

---

¹³ Informatie van gespecialiseerde buurtagent in Rotterdam centrum.

bijvoorbeeld gerelateerd is aan zijn homoseksualiteit. Een andere reden die wordt genoemd is de gebrekkige opname van de aangifte door de politieagent waardoor de informatie dat het delict is gerelateerd aan geweld tegen homoseksuelen verloren gaat.

In de regio Haaglanden zijn eerder pogingen gedaan uit GeneSys een extractie te maken om een beeld te krijgen van delicten gerelateerd aan homoseksualiteit. Deze exercitie nam veel tijd in beslag, leidde daardoor tot aanzienlijke kosten, en heeft wat betreft resultaat weinig opgeleverd. Conclusie is dan ook dat een representatief beeld van geweld tegen homoseksuelen niet valt te genereren op basis van deze registraties.

Utrecht

In de politieregio Utrecht wordt gewerkt met het bedrijfsprocessysteem BPS. In BPS bestaat de mogelijkheid om geweldsdelicten tegen homoseksuelen (als aparte categorie) te registreren. In de praktijk gebeurt dit, evenals in de andere regio's, echter weinig. Dergelijke delicten worden vaak gecategoriseerd onder 'mishandeling' of 'openlijke geweldpleging', maar niet specifiek als 'geweld tegen homoseksuelen'. In de 'vrije tekstvelden' van het systeem is wel specifiekere informatie over het delict beschikbaar. Theoretisch is het dus mogelijk door de analyse van deze tekstvelden een indicatie te krijgen van de omvang van geweldsdelicten tegen homoseksuelen. Een dergelijke analyse zou echter zeer veel tijd in beslag nemen. Bovendien is het de vraag in hoeverre de resultaten van een dergelijk onderzoek representatief kunnen worden geacht.

Conclusie

De onderzoeksvragen kunnen op basis van bestaande politieregistraties niet op een representatieve, valide en betrouwbare manier worden beantwoord. Op regionaal niveau kan op basis van deze registraties mogelijk wel een indicatie worden verkregen van geweld tegen homoseksuelen, maar de representativiteit hiervan laat te wensen over. Dit is enerzijds het gevolg van de geringe aangiftebereidheid van homoseksuelen en anderzijds van de (nog) gebrekkige registratiemethodiek van de politie.

De politie is zich overigens wel bewust van deze problematische registratie. Het LECD (het Landelijk ExpertiseCentrum Diversiteit van de politie) gaat daarom onderzoeken of het mogelijk is om bij aangiften via internet aan te geven wat de (mogelijk homovijandige) intentie van de dader was, zodat de registratie van homovijandigheid zichtbaarder wordt (Kenniscentrum lesbisch en homo-emancipatiebeleid, 2005). Daarnaast bekijkt men of het mogelijk is

om aandacht aan nieuwe registratiesystemen te geven in de opleidingen van de politie. Daarnaast is er overleg met diverse politieregio's om te bekijken of de richtlijnen van politieagenten op ontmoetingsplaatsen van homoseksuelen kunnen worden gestroomlijnd en verbeterd.

2.3.3 Gegevens CBS

Een derde potentiële informatiebron betreft gegevens van het CBS. Sinds 1997 is in het Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS) een module Recht en Participatie opgenomen. Hierin worden gegevens verzameld met betrekking tot (on)veiligheid, preventie, politiehulp en maatschappelijke participatie. Het algemeen gedeelte Recht bevat vragen over slachtofferschap, onveiligheidsgevoelens en het beroep op rechtshulp. Het gedeelte Recht is tevens opgenomen in de module POLS-REM, wat de mogelijkheid geeft tot uitbreiding van de steekproef. Met deze gegevens wordt inzicht verkregen in de mate waarin de bevolking slachtoffer wordt van één of meer vormen van veel voorkomende criminaliteit. Hoewel het een omvangrijke (5000 respondenten) en uitgebreide (130 variabelen met slachtofferkenmerken) enquête betreft is het vooralsnog de vraag of de informatie in de enquête specifiek en omvangrijk genoeg is om betrouwbare informatie te verschaffen over geweld tegen homoseksuelen.

In de slachtofferenquête van het CBS wordt niet gevraagd naar de seksuele geaardheid van het slachtoffer. Ook wordt niet geregistreerd of slachtofferschap verband houdt met iemands seksuele geaardheid.

Informatie uit POLS kan dus geen directe indicatie geven van de mate waarin homo's het slachtoffer zijn geworden van geweld. In POLS is tevens informatie opgenomen over het huishouden. Op basis hiervan is een selectie te maken van tweepersoonshuishoudens waarin twee personen van het gelijke geslacht staan geregistreerd. Onder de assumptie dat het bij dergelijke huishoudens gaat om samenwonende homoseksuelen zou kunnen worden onderzocht in hoeverre leden van deze huishoudens slachtoffer worden van geweld, beroving etc.

Dit is echter wel een analyse waarbij de ene aanname op de andere wordt gestapeld en die zeer waarschijnlijk zal resulteren in een zeer kleine nader te analyseren subgroep. Bovendien blijft een belangrijk deel (misschien wel het belangrijkste deel) van de potentiële slachtoffers buiten beeld (zoals heterohuishoudens waarvan één van de leden in het geheim homoseksuele contacten heeft en alleenstaande homoseksuelen). De mogelijkheden,

betrouwbaarheid en validiteit van dergelijke analyses worden dus zeer beperkt geacht.

2.3.4 Gegevens meldpunten

Eerder is ingegaan op gegevens van het COC Amsterdam die op haar website een meldpunt heeft geopend, waar homo's die het slachtoffer zijn geworden van discriminatie klacht kunnen indienen. Dit kunnen zij doen door een formulier in te vullen waarin zij omschrijven wat hen precies is overkomen. Ondanks een eerdere toezegging bleek tijdens de uitvoering van het onderzoek de informatie van het COC Amsterdam voor de onderzoekers niet toegankelijk (zie paragraaf 2.3.1).

De klacht die bij COC Amsterdam binnenkomt wordt echter automatisch doorgestuurd naar een anti-discriminatiebureau (ADB) in de regio waar zij wonen. De Nederlandse anti-discriminatiebureaus en meldpunten registreren de klachten en meldingen van discriminatie die bij hen worden ingediend. De bureaus zijn veelal lokaal of regionaal georganiseerd en doen lokaal of regionaal verslag van hun werkzaamheden en bevindingen. De Landelijke Vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten (LVADB) verzamelt jaarlijks de gegevens over discriminatieklachten die door de bureaus en meldpunten in een gezamenlijk registratieprogramma worden vastgelegd. In de publicatie Kerncijfers 2003 geeft de LVADB een overzicht en interpretatie van de in Nederland in 2003 ingediende meldingen en klachten over discriminatie.

Klachten over discriminatie (totaal)

De lokale en regionale anti-discriminatiebureaus hebben in 2003 in totaal 3589 klachten over discriminatie geregistreerd. Tussen 1997 en 2001 nam het aantal geregistreerde klachten over discriminatie in Nederland jaarlijks toe. In 2002 was er sprake van een trendbreuk met een geringe daling van het aantal klachten ten opzichte van 2001. In 2003 heeft deze daling zich in versterkte mate voortgezet. Opvallend is, zoals in het voorgaande vermeld, dat de daling van de klachten sinds 2001 sterker is in de grote steden dan in de rest van het land.

Klachten over discriminatie op grond van seksuele gerichtheid

Het aantal klachten over discriminatie op grond van seksuele gerichtheid is ten opzichte van 2002 stabiel gebleven. Het jaar 2001 was in dit verband een uitschieter, toen 260 klachten (6,7% van alle klachten) betrekking hadden op

klachten op grond van seksuele gerichtheid. Dit grote aantal klachten werd mede veroorzaakt door de omstreden uitspraken van imam El-Moumni in dat jaar. In 2002 en 2003 werden er daarentegen slechts respectievelijk 127 en 121 klachten op grond van seksuele gerichtheid ingediend.

2.3.5 Gegevens uit de Politie-monitor

De Politie-monitor Bevolking is het grootste enquêteonderzoek in Nederland dat op het terrein van veiligheid wordt gehouden. Dit onderzoek bevat een groot aantal vragen over verschillende aspecten van veiligheid en het functioneren van de politie die aan ruim 90.000 Nederlanders zijn voorgelegd. Bij eerdere metingen in 1993, 1995, 1997, 1999 en 2001 ging het eveneens om grote aantallen respondenten, zij het dat het aantal respondenten in 2003 wederom hoger is dan in alle voorgaande jaren. De politie-monitor biedt de mogelijkheid om trends te signaleren door de jaren heen. In de Politie-monitor wordt echter geen vraag gesteld over de seksuele geaardheid van de respondent. Het is dus niet mogelijk op basis van deze dataset uitspraken te doen over geweld tegen homo's.

Onderzoek onder homoseksuelen

3.1 Inleiding

Het tweede deel van deze verkennende studie betreft een survey naar de door de doelgroep ervaren onveiligheidsgevoelens en naar de mate waarin zij de laatste jaren het slachtoffer zijn geworden van geweld in ruime zin.

Concreet luiden de onderzoeksvragen:

- In welke mate is er sprake van onveiligheidsgevoelens onder homoseksuelen?
- Zijn zij de laatste jaren het slachtoffer geworden van geweld in ruime zin?

Hieronder wordt allereerst de opzet van de survey nader uitgewerkt.

Benadrukt wordt dat de resultaten van het onderzoek moeten worden gezien als een 'quick scan' van geweld tegen homoseksuelen en dat de resultaten gezien de beperkte omvang slechts als indicatief kunnen worden beschouwd.

3.2 Onderzoeksopzet

Om gevoelens van onveiligheid onder homoseksuelen in kaart te brengen en te achterhalen of hierin een verschuiving is opgetreden, is een meerjarig onderzoek in de vorm van een monitor noodzakelijk. Om algemene, representatieve uitspraken te kunnen doen zou periodiek (bijvoorbeeld jaarlijks) een omvangrijke aselechte groep uit de gehele Nederlandse populatie homoseksuelen moeten worden benaderd met als resultaat minimaal 1500 respondenten. Een dergelijk betrouwbaar en volledig representatief onderzoek valt in het kader van deze verkennende studie buiten de mogelijkheden. Om toch een indicatie te krijgen van de onveiligheidsgevoelens die onder homoseksuelen leven, is een kwantitatief survey-onderzoek gehouden onder leden van COC Nederland en van Expreszo. Uit het ledenbestand van het COC en Expreszo is, in samenwerking met COC Nederland, een steekproef van 3000 respondenten getrokken. De

geselecteerden zijn vervolgens schriftelijk benaderd met het verzoek of ze de door ons op het internet geplaatste enquête willen invullen. Om privacy problemen te vermijden is ervoor gekozen de enquête volledig anoniem te houden en is COC Nederland verzocht de brieven te versturen. Personen die geen toegang hebben tot het internet kregen, indien zij ons daarom vroegen, een schriftelijke enquête toegestuurd.

3.2.1 De respondenten: respons en representativiteit

Zoals gezegd zijn 3000 personen benaderd. Van deze groep hebben er 862 gereageerd. Dit betekent een respons van 28 procent. Helaas bleek een aanzienlijk deel van de vragenlijsten niet bruikbaar omdat er niet of nauwelijks vragen waren ingevuld. Mogelijk waren deze respondenten wel nieuwsgierig naar de inhoud van de enquête, maar vonden de vragenlijst bij nader inzien te lang, niet relevant of juist te confronterend. Uiteindelijk zijn de resultaten gebaseerd op de antwoorden van 776 respondenten die wel een substantieel deel van de vragenlijst hebben ingevuld.

In tabel 3.1 worden enkele kenmerken van de responsgroep gepresenteerd. Om een idee te krijgen hoe de groep zich verhoudt tot de Nederlandse populatie is in de tabel tevens een kolom opgenomen met de procentuele verdeling van de totale Nederlandse populatie die dezelfde kenmerken vertoont.

Tabel 3.1: Achtergrondkenmerken van respondenten en de Nederlandse populatie

	responsgroep		bevolking 2004
	aantal	percentage	percentage
Geslacht			
Man	549	70,7	49,5
Vrouw	227	29,3	50,5
Leeftijdsgroep			
0-18	12	1,6	22,2
18-30	162	21,0	14,5
30-60	531	68,7	44,6
60+	68	8,8	18,7
Missend	3	-	
Woonplaats			
Amsterdam	178	22,9	6,3
Rotterdam	34	4,4	6,2
Den Haag	29	3,7	3,8
Utrecht	51	6,6	2,5
Overig	484	62,4	81,3
Werkplaats			
Amsterdam	127	16,4	
Rotterdam	32	4,1	
Den Haag	26	3,4	
Utrecht	41	5,3	
Overig	550	70,9	
Opleiding			
Basisonderwijs	6	0,8	9,3
LBO / VMBO / MAVO	41	5,3	24,5
HAVO / VWO	70	9,0	10,7
MBO	107	13,8	29,2
HBO	260	33,6	16,3
WO	274	35,4	9,2
Anders	16	2,1	0,7
Missend	2	-	
Etnische herkomst			
Autochtoon	735	94,7	81,0
Allochtoon	41	5,3	19,0

Het merendeel van de respondenten is man, en de meeste zijn tussen de dertig en zestig jaar oud. Ongeveer eenderde van de respondenten woont en/of werkt in de vier grote steden, met name in Amsterdam. Opvallend is het grote aandeel (69%) hoog opgeleide respondenten. Slechts vijf procent van de respondenten is van allochtone afkomst. Vergelijken we deze cijfers met die van de Nederlandse populatie dan constateren wij het volgende:

- ☐ mannen zijn sterk oververtegenwoordigd;
- ☐ hoog opgeleiden zijn oververtegenwoordigd;
- ☐ allochtonen zijn sterk ondervertegenwoordigd;
- ☐ wat betreft leeftijd is er geen sterke vertekening tussen de responsgroep en de populatie.

Geconcludeerd wordt dat de responsgroep geen representatieve afspiegeling is van de Nederlandse populatie en daarmee waarschijnlijk ook niet van de totale populatie homoseksuelen. De resultaten van dit verkennende

onderzoek kunnen dus niet zonder meer worden veralgemeniseerd naar de populatie (homoseksuelen), maar moeten vooral worden gezien als indicatief voor zaken als gevoelens van onveiligheid onder en van geweld tegen homoseksuelen.

3.3 Gevoelens van onveiligheid

In deze paragraaf komt de eerste onderzoeksvraag aan de orde. Deze luidt 'In welke mate is er sprake van onveiligheidsgevoelens onder homoseksuelen?'. Aan de respondenten is gevraagd in welke mate zij gevoelens van onveiligheid -vanwege hun homoseksuele geaardheid- ervaren in het algemeen, is hen tevens gevraagd dit toe te spitsen op de buurt waar zij wonen en is gevraagd hoe het met deze gevoelens is gesteld als zij uitgaan.

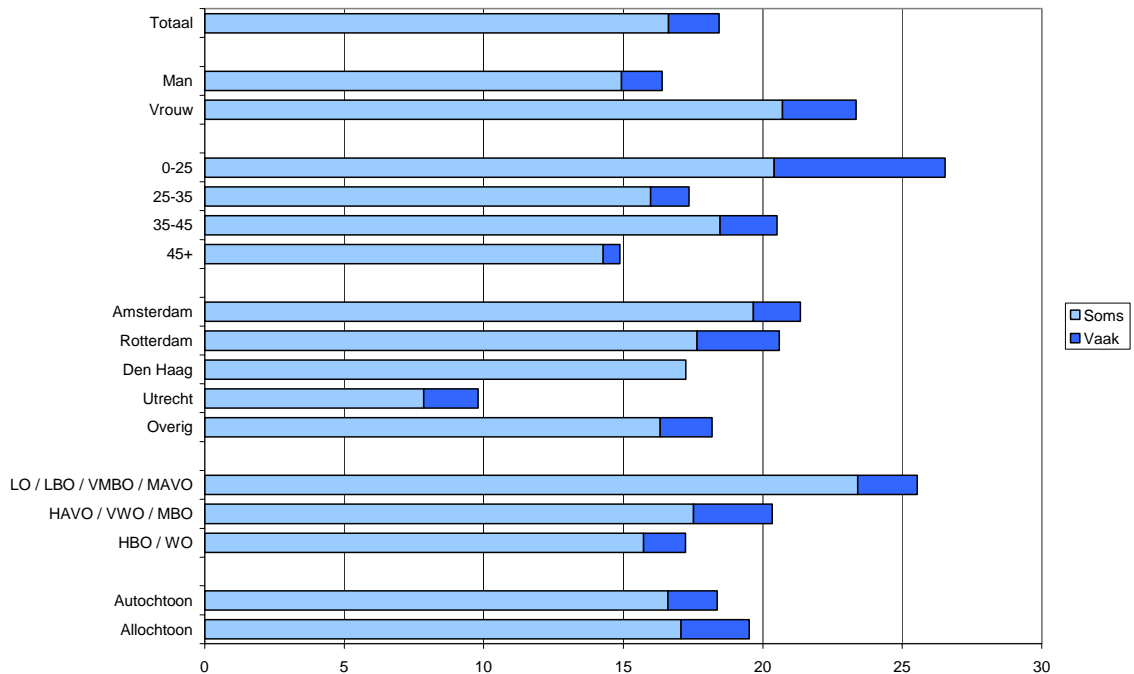
Tabel 3.2: Gevoelens van onveiligheid vanwege homoseksuele geaardheid (%)

	nooit	enkele keer	soms	vaak	valide N
In het algemeen	36,2	45,2	16,8	1,8	770
In de buurt waar u woont	68,8	21,5	8,2	1,6	768
Als u uitgaat	43,4	39,9	14,4	2,2	762
Als u bepaalde homogelegenheden bezoekt	72,8	20,7	5,8	0,7	744
Als u homomanifestaties bezoekt of eraan deelneemt	70,8	21,5	6,7	1,0	730
Anders	61,5	9,4	17,9	11,1	117

Uit de in tabel 3.2 gepresenteerde resultaten blijkt dat het grootste deel van de respondenten zegt zich nooit of zelden onveilig te voelen. Desondanks constateren we dat een niet onaanzienlijk deel van de respondenten zegt zich soms (17%) of zelfs vaak (2%) onveilig te voelen als gevolg van hun homoseksuele geaardheid. Betrekken we deze vraag op de buurt waarin zij wonen dan liggen deze cijfers beduidend lager, ongeveer tien procent voelt zich daarin (soms) onveilig.

Vervolgens spitsen we de onveiligheidsgevoelens toe op 'uitgaan'. Ongeveer zestien procent van de respondenten zegt zich hierbij soms (14%) of vaak (2%) onveilig te voelen. Bij het bezoeken van op homoseksuelen gerichte uitgaansgelegenheden of manifestaties liggen deze onveiligheidsgevoelens met gemiddeld ongeveer zeven procent overigens aanzienlijk lager.

Zijn er wat betreft de onveiligheidsgevoelens 'in het algemeen' verschillen tussen subgroepen respondenten? In figuur 3.1 is het antwoord op deze vraag grafisch weergegeven.

Figuur 3.1: Gevoelens van onveiligheid vanwege homoseksuele geaardheid naar achtergrond (%)

Van de totale groep zegt ruim achttien procent zich wel eens onveilig te voelen. Vrouwen voelen zich aanzienlijk vaker onveilig dan mannen. Jongeren (tot 25 jaar) blijken aanzienlijk vaker gevoelens van onveiligheid te hebben dan ouderen. De geconstateerde verschillen tussen deze groepen zijn (statistisch) significant. homoseksuelen die in Amsterdam of Rotterdam wonen ervaren vaker gevoelens van onveiligheid dan homo's die in de twee andere grote steden wonen. Het verschil met respondenten die elders in Nederland woonachtig zijn, is echter gering. Uit figuur 3.1 blijkt tevens dat lager opgeleiden zich enigszins vaker onveilig voelen dan hoger opgeleiden en dat allochtone homo's zich marginaal vaker onveilig voelen dan autochtone homoseksuelen. De geconstateerde verschillen voor woonplaats, opleidingsniveau en etniciteit zijn echter niet significant.

Vervolgens is gevraagd of men zich de laatste tijd onveiliger is gaan voelen, indien dit het geval is waar dit door wordt veroorzaakt, en of men zich als gevolg hiervan anders is gaan gedragen (tabel 3.3).

Tabel 3.3: Gevoelens van onveiligheid vanwege uw homoseksuele geaardheid

	aantal	percentage
De laatste jaren onveiliger gaan voelen vanwege homoseksualiteit		
Ja, in hoge mate	40	5,2
Ja, een beetje	262	33,9
Nee, ik ben me niet onveiliger gaan voelen	410	53,0
Nee, ik ben me juist veiliger gaan voelen	31	4,0
Weet niet/geen antwoord	31	4,0
Missend	2	-
Indien ja, waar heeft dat mee te maken?		
Vervelende incidenten die ik heb meegemaakt	98	32,5
Vervelende incidenten die vrienden of bekenden hebben meegemaakt	93	30,8
Berichten in de media over vervelende incidenten die homo's zijn overkomen	201	66,6
Gevoel dat maatschappelijke acceptatie van homoseksualiteit afneemt	178	58,9
Gevoel dat bepaalde groepen hun homovijandigheid nadrukkelijker uiten	230	76,2
Anders	20	6,6
Indien ja, anders gedragen om incidenten te voorkomen		
Ja	97	31,9
Nee	207	68,1

Ongeveer veertig procent van de respondenten is zich de laatste jaren in hoge mate (5%) of enigszins (34%) onveiliger gaan voelen vanwege zijn/haar homoseksuele geaardheid. Omgekeerd zegt vier procent zich de laatste jaren juist veiliger te zijn gaan voelen. Voor de andere helft van de respondenten is de situatie niet veranderd.

Degenen die aangeven zich de laatste jaren in hoge mate of een beetje onveiliger te voelen is gevraagd waar dat mee te maken heeft. Op deze vraag kon meer dan één antwoord worden gegeven. Een groot deel (76%) wijt de toegenomen onveiligheidsgevoelens (onder andere) aan hun gevoel dat bepaalde groepen hun homovijandigheid nadrukkelijker uiten. Daarnaast geeft 67 procent aan zich onveiliger te voelen (mede) door berichten in de media over vervelende incidenten die homoseksuelen zijn overkomen. Bijna zestig procent van de respondenten vindt dat de maatschappelijke acceptatie van homoseksualiteit afneemt. Bijna eenderde is zich de laatste jaren onveiliger gaan voelen als gevolg van vervelende incidenten die hij/zij zelf (33%) of vrienden/bekenden hebben meegemaakt (31%).

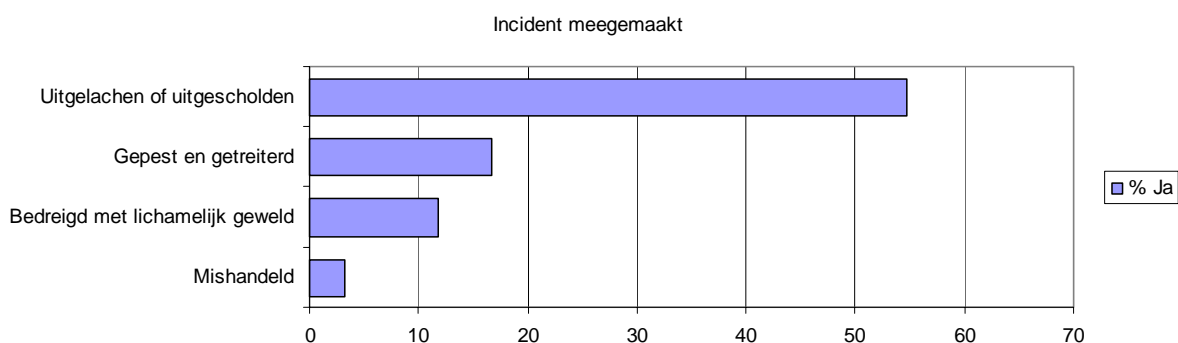
Voorts blijkt uit tabel 3.3. dat bijna eenderde van de respondenten zich, om incidenten te voorkomen, anders is gaan gedragen als gevolg van deze gevoelens van onveiligheid. Dit bijvoorbeeld door bepaalde locaties/plekken vaak (3%) of soms (12%) te mijden (zie tabel 3.4).

Tabel 3.4: Mijden van plekken vanwege homoseksualiteit

	aantal	percentage
Nee	455	58,9
Ja, enkele keer	205	26,5
Ja, soms	92	11,9
Ja, vaak	21	2,7
Missend	3	-

3.4 Ervaringen met intimidatie, bedreiging en geweld

De tweede onderzoeksvraag 'In welke mate zijn homoseksuelen de laatste jaren het slachtoffer geworden van intimidatie en geweld' staat centraal in deze paragraaf. Aan de respondenten is gevraagd of ze in verband met hun homoseksualiteit wel eens zijn uitgelachen, gepest, bedreigd of zijn mishandeld. In figuur 3.2 is het percentage van de respondenten dat aangeeft hier wel eens mee te zijn geconfronteerd weergegeven.

Figuur 3.2: Beleefde incidenten (%)

Van de respondenten is meer dan de helft (417 personen=55%) wel eens uitgelachen of uitgescholden vanwege zijn of haar homoseksualiteit, zeventien procent (122 personen) is wel eens gepest of getreiterd. Twaalf procent van de homoseksuelen (87 personen) is ooit bedreigd met lichamelijk geweld, en ruim drie procent (24 personen) is vanwege hun geaardheid (ooit) mishandeld. Daarnaast geven 43 respondenten aan het slachtoffer te zijn geworden van andere vormen van intimidatie. Genoemd worden zaken als 'flauwe grapjes', 'het maken van homo onvriendelijke opmerkingen' maar ook 'naroepen', 'achterna worden gezeten', 'het bekladden van de auto', 'vernietiging van eigendom' en 'beroving en bedreiging met pistool en mes'. Om te achterhalen in hoeverre het om een enkel incident gaat, of dat het een meer structureel probleem lijkt, is de betreffende respondenten gevraagd hoeveel keer ze iets dergelijks hebben meegemaakt in de laatste vijf jaar, in het afgelopen jaar en de afgelopen maand.

Tabel 3.5: Ervaren incidenten als gevolg van de homoseksuele geaardheid

Incident	Meegemaakt (%)				Aantal keer in afgelopen:		
	Nee N	%	Ja N	%	5 jaar	1 jaar	4 weken
Uitgelachen of uitgescholden	345	45,3	417	54,7	6,5	2,2	0,2
Gepest en getreiterd	610	83,3	122	16,7	5,8	3,0	0,3
Bedreigd met lichamelijk geweld	649	88,2	87	11,8	1,7	0,6	0,0
Mishandeld	709	96,7	24	3,3	1,3	0,2	0,0
anders	733	94,5	43	5,5	-	-	-

De vraag naar het aantal keer is uiteraard alleen gesteld aan respondenten die een dergelijk incident daadwerkelijk hebben meegemaakt.

Homoseksuelen worden, zo blijkt uit tabel 3.5, regelmatig geconfronteerd met incidenten zoals 'uitlachen/uitschelden' en 'pesten/treiteren'. In de afgelopen vijf jaar zijn homoseksuelen die ooit met dit soort incidenten te maken kregen gemiddeld 6,5 keer uitgelachen of uitgescholden en zijn ze gemiddeld zes keer gepest of getreiterd. In het afgelopen jaar kwam dat gemiddeld twee respectievelijk drie keer voor.

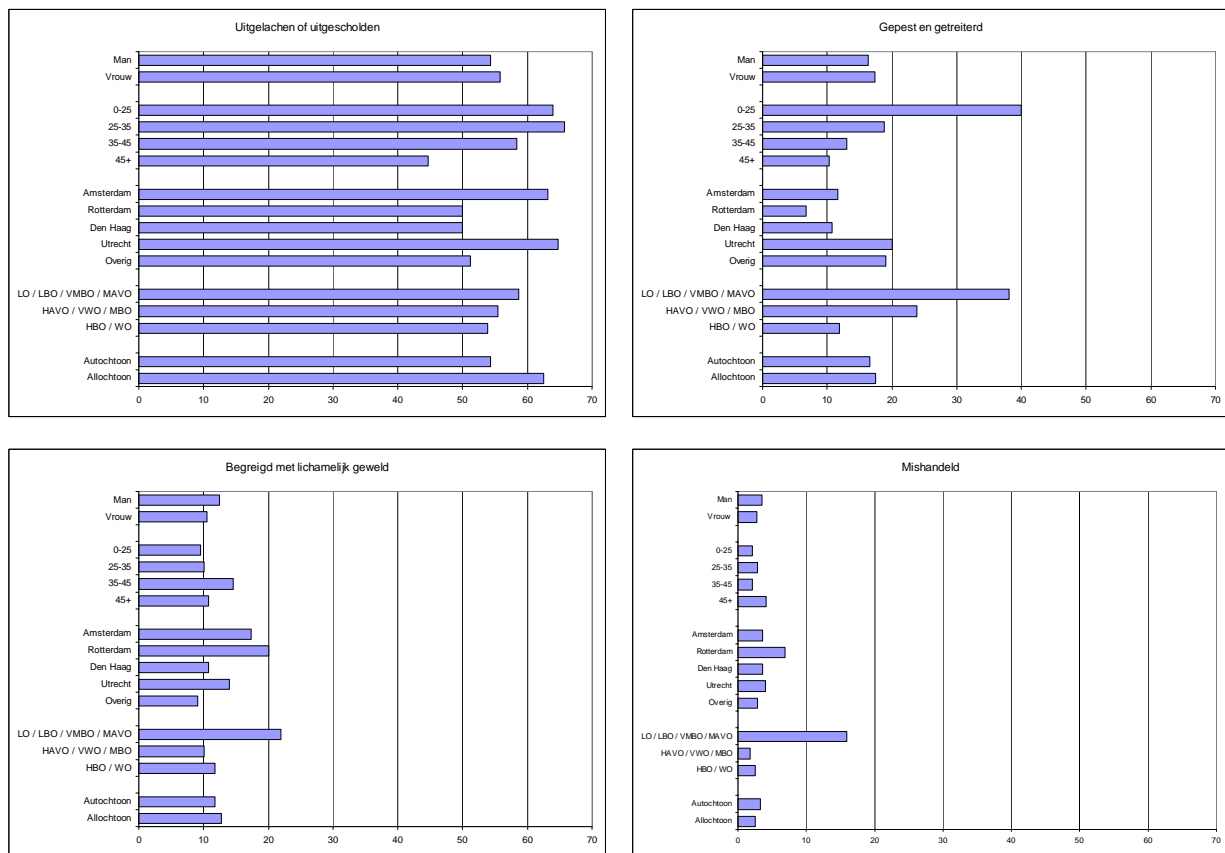
Bedreiging en mishandeling komen aanzienlijk minder vaak voor. Ruim tachtig respondenten zijn wel eens bedreigd. Deze groep werd daar in de afgelopen vijf jaar gemiddeld iets minder dan twee keer mee geconfronteerd en in het afgelopen jaar gemiddeld 0,6 keer. Voor mishandeling liggen deze cijfers lager. De 24 respondenten die ooit vanwege hun geaardheid zijn mishandeld, is dit in de laatste vijf jaar gemiddeld één keer overkomen, en het afgelopen jaar 0,2 keer.

3.4.1 Ervaringen van subgroepen

De volgende vraag die centraal staat is of zich verschillen voordoen in de aard van het incident tussen subgroepen homoseksuelen. Deze vraag staat centraal in de hieronder gepresenteerde figuur.

Allereerst gaan we in op incidenten gevat onder de noemer 'uitlachen/uitschelden'. Vrouwen, jongeren, allochtonen en lager opgeleiden zijn hiervan (enigszins) vaker het slachtoffer dan respectievelijk mannen, ouderen, autochtonen en hoger opgeleiden. Respondenten woonachtig in Amsterdam en Utrecht worden er vaker mee geconfronteerd dan homoseksuelen die elders wonen.

Vervolgens focussen we ons op 'pesten en treiteren'. Er doen zich hierin nauwelijks verschillen voor tussen mannen en vrouwen en ook niet tussen autochtonen en allochtonen. Jongeren en lager opgeleiden zijn er aanzienlijk vaker het slachtoffer van dan ouderen en hoger opgeleiden. Respondenten woonachtig in Utrecht en 'overig Nederland' worden er vaker mee geconfronteerd dan homoseksuelen uit de drie andere grote steden.

Figuur 3.3: Beleefde incidenten naar achtergrondkenmerken van de slachtoffers (%)

Ook van bedreiging met lichamelijk geweld worden lager opgeleiden aanzienlijk vaker het slachtoffer dan hoger opgeleiden. Respondenten die in Rotterdam en Amsterdam wonen worden er vaker mee geconfronteerd dan homoseksuelen die elders woonachtig zijn. Voor de overige kenmerken doen zich grote verschillen voor.

Ten slotte gaan we in op de zwaarste vorm van geweld: 'mishandeling'.

Slechts een beperkt aantal respondenten is hier het slachtoffer van geworden. De resultaten moeten dan ook zeer voorzichtig worden geïnterpreteerd omdat ze zeker na uitsplitsing in de diverse categorieën zijn gebaseerd op zeer kleine aantallen. Met name lager opgeleiden lijken vaker het slachtoffer te worden van mishandeling dan hoger opgeleiden. De gevonden verschillen zijn niet (statistisch) significant.

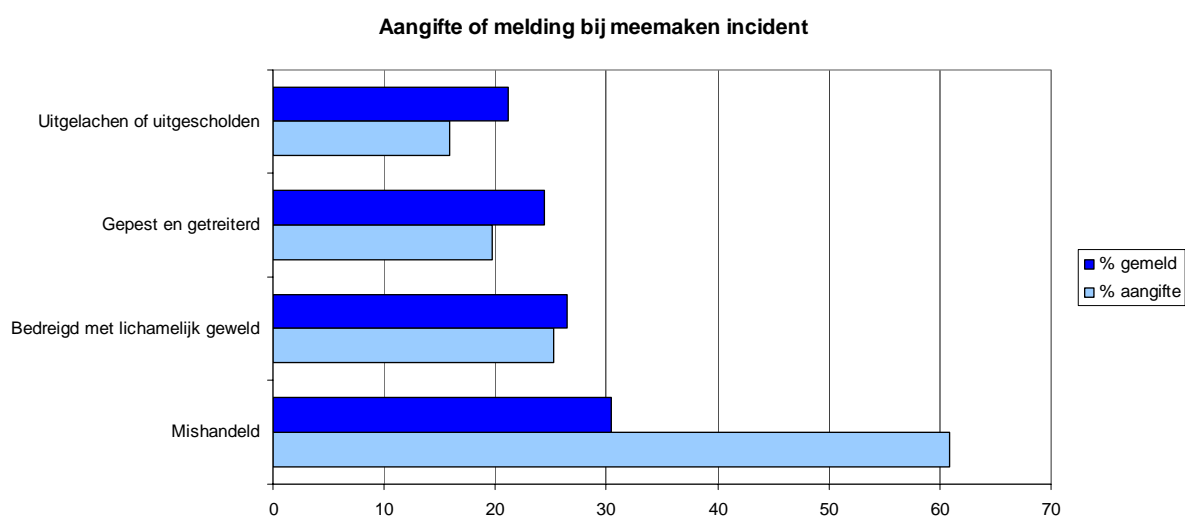
3.4.2 Resultaten uit eerder onderzoek¹⁴

De gevonden resultaten komen redelijk overeen met eerder gehouden onderzoek. Uit verschillende slachtofferonderzoeken in het verleden blijkt dat het percentage deelnemers aan de enquête dat te maken heeft gehad met geweld in het openbaar uiteenloopt van 29 procent (rapportagejaar) tot zeventig procent (gehele periode). Twee onderzoeken, in Utrecht en Eindhoven geven dit percentage. Het gaat vooral om verbaal geweld, systematisch uitschelden of pesten. Vrouwen lijken iets vaker dan mannen slachtoffer te worden van verbaal geweld.

Van de ernstiger vormen van geweld zijn homoseksuelen vaker het slachtoffer. De meest ernstige vormen van mishandeling komen met name voor bij mannen die in openbare gelegenheden seksuele contacten zoeken. Vrouwen lijken iets vaker dan mannen slachtoffer te worden van geweld in de huiselijke kring, in de gezondheidszorg, op het werk en op school, maar het is mogelijk dat vrouwen eerder geneigd zijn dit soort gedrag te rapporteren dan mannen. Vrouwen krijgen daarnaast vaak te maken met geweld door een (ex)mannelijke partner.

3.4.3 Aangifte en melden van incidenten

In figuur 3.4 is weergegeven voor welk deel van de incidenten aangifte is gedaan bij de politie (donkerblauw) en welk percentage men heeft gemeld (lichtblauw).

Figuur 3.4: Incidenten (%)

¹⁴ Bron: Kenniscentrum lesbisch en homo-emancipatiebeleid

Opvallend is dat alleen van degenen die mishandeld zijn, een kleine meerderheid (61%) bij de politie aangifte gedaan heeft. Van de overige incidenten is meestal geen aangifte gedaan. Ook het melden van dergelijke incidenten vindt slechts in ongeveer een kwart van de gevallen plaats. Respondenten die melding maken van een incident doen dit bijvoorbeeld bij het COC, Commissie Gelijke Behandeling, Steunpunt Discriminatie en bij Slachtofferhulp.

3.5 Het incident

Aan de respondenten die een incident meegemaakt hebben, zijn vragen gesteld over de achtergronden en de toedracht van het incident. Omdat veel respondenten meer dan één incident hebben meegemaakt, is gevraagd deze vragen te beantwoorden voor het incident dat de meeste indruk heeft gemaakt. Een aanzienlijk aantal respondenten geeft als antwoord een ander incident op dan de vier gestructureerde antwoorden. Deze open antwoorden zijn waar mogelijk gecodeerd naar de oorspronkelijke vier antwoordcategorieën. Zo is bijvoorbeeld 'bedreiging met mes' en 'achterna gezeten door groep Marokkaanse jongeren' geschaard onder 'bedreiging met lichamelijk geweld' en is 'het bekladden van voertuig' gerangschikt onder 'pesten en treiteren'. Het resultaat is gepresenteerd in tabel 3.6.

Tabel 3.6: Welk incident heeft het meeste indruk gemaakt

	aantal	percentage
Ik ben uitgelachen of uitgescholden	254	63,2
Ik ben gepest en getreiterd	58	14,4
Ik ben bedreigd met lichamelijk geweld	64	15,9
Ik ben mishandeld	26	6,5
Anders	2	-
missend	337	-
Totaal	404	100

Ruim zes procent van de respondenten is (onder andere) het slachtoffer geworden van mishandeling. Op hen heeft dit incident (uiteraard) de meeste indruk gemaakt. Bijna zestien procent van de homoseksuelen geeft aan dat een incident waarbij zij slachtoffer zijn geworden van bedreiging op hen het meeste indruk heeft gemaakt. Voor veertien procent van de respondenten betreft het meest ernstige incident 'pesterijen' en 'treiterijen'. Bijna tweederde van de homoseksuelen geeft te kennen dat een incident waarbij zij zijn uitgelachen of uitgescholden de meeste indruk heeft gemaakt. Deze respondenten hebben in het algemeen geen ernstigere incidenten zoals bedreiging of mishandeling meegemaakt.

3.5.1 De daders

Hoeveel daders waren bij het incident betrokken? Heeft het slachtoffer zich een goed beeld kunnen vormen van de daders, en zo ja wat waren dan de kenmerken van deze daders? Doen zich hierin verschillen voor naar de aard van de incidenten. Deze vragen staan centraal in tabel 3.7.

Tabel 3.7: Daderkenmerken naar incident dat het meest indruk heeft gemaakt

	uitgelachen	gepest/getreiterd	bedreigd	mishandeld	totaal
Aantal daders					
1 dader	16,4	25,5	29,5	28,0	20,8
2 dader	32,0	16,4	24,6	20,0	27,6
3 dader	20,0	18,2	24,6	24,0	20,8
4 daders of meer	31,6	40,0	21,3	28,0	30,9
<i>N</i>	225	55	61	25	366
Duidelijk beeld van de daders?					
Ja	54,0	74,1	63,5	61,5	58,9
Nee	46,0	25,9	36,5	38,5	41,1
<i>N</i>	252	58	63	26	399
Geslacht daders?					
man/alleen mannen	74,3	61,0	95,0	81,3	76,0
vrouw/alleen vrouwen	5,9	7,3	2,5	0,0	5,2
man(nen) en vrouw(en)	19,9	31,7	2,5	18,8	18,9
<i>N</i>	136	41	40	16	233
Leeftijd daders?					
jonger dan 15 jaar	15,4	7,1	2,4	0,0	10,6
van 15 tot 18 jaar	27,9	19,0	14,6	12,5	23,0
van 18 tot 30 jaar	30,9	16,7	51,2	56,3	33,6
van 30 of ouder	6,6	28,6	17,1	6,3	12,3
gemengd	19,1	28,6	14,6	25,0	20,4
<i>N</i>	136	42	41	16	235
Uiterlijk daders?					
Nederlands	41,2	81,0	34,1	37,5	46,8
Buitenlands	43,4	7,1	56,1	50,0	39,6
gemengd	15,4	11,9	9,8	12,5	13,6
<i>N</i>	136	42	41	16	235
Uiterlijk daders?					
Marokkaans	52,6	14,3	59,3	50,0	51,7
gemengd Turks/Marokkaans	30,3	57,1	22,2	20,0	29,2
gemengd Antilliaans/Surinaams	5,3	0,0	7,4	20,0	6,7
anders (gemengd)	11,8	28,6	11,1	10,0	12,5
<i>N</i>	76	7	27	10	120
Daders bekende(n)?					
Ja	28,9	83,3	27,5	26,7	38,7
Nee	71,1	16,7	72,5	73,3	61,3
<i>N</i>	128	42	40	15	225
Waarvan bekend?					
Buurtgenoot (en ander bekende)	16,2	17,1	54,5	33,3	22,1
Iemand van het werk	27,0	51,4	18,2	0,0	34,9
andere bekende	37,8	20,0	18,2	66,7	29,1
anders en combinatie	18,9	11,4	9,1	0,0	14,0
<i>N</i>	37	35	11	3	86

Bij het overgrote deel van de incidenten is meer dan één dader betrokken. Slecht bij een vijfde van de incidenten gaat het om één dader. In ongeveer

een kwart van de gevallen gaat het om twee daders. Bij de andere helft van de incidenten waren drie of meer daders betrokken. Er doen zich hierin geen grote verschillen voor naar de aard van het incident.

Vervolgens is de respondent gevraagd of zij een duidelijk beeld hebben van de daders. Bijna zestig procent (235 respondenten) beantwoordt deze vraag bevestigend. Deze groep is vervolgens gevraagd naar de kenmerken van de daders. Bij ruim driekwart van de incidenten zijn de daders uitsluitend mannen, bij een vijfde gaat het om een gemengde groep van mannen en vrouwen. Het komt slechts sporadisch voor dat de dader of daders uitsluitend vrouwen betreft. Als vrouwen als (mede)dader bij een incident zijn betrokken dan gaat het relatief vaak om pesten/treiteren. Bij zeven procent van de pesterijen zijn uitsluitend vrouw(en) betrokken, bij nog eens 32 procent van deze incidenten gaat het om een gemengde groep van mannen en vrouwen. Een derde van de incidenten wordt gepleegd door daders die, naar inschatting van de respondent, niet ouder zijn dan zeventien jaar. Nog eens een derde wordt gepleegd door daders in de leeftijdscategorie van achttien tot dertig jaar. Bij twintig procent van de incidenten zijn daders van uiteenlopende leeftijden betrokken. De (zeer) jonge daders zijn voornamelijk betrokken bij incidenten als 'uitlachen/uitschelden' en 'pesten/treiteren'. Bedreiging met lichamelijk geweld en mishandeling zijn incidenten die voornamelijk worden gepleegd door de wat oudere daders (achttien tot dertig jaar). Oudere daders (dertig jaar of ouder) zijn relatief vaak betrokken bij pesterijen.

Bijna de helft van de incidenten wordt gepleegd door daders met een autochtoon Nederlands uiterlijk. De andere helft van de incidenten wordt gepleegd door daders met een buitenlands uiterlijk (40%) of door een dadergroep waarin zowel daders met een Nederlands als met een buitenlands uiterlijk zijn vertegenwoordigd (14%). Als het incident wordt gepleegd door daders met een buitenlands uiterlijk, dan gaat het veelal om (naar inschatting van de respondent) Marokkanen (52%) of een gemengde groep van Marokkanen en Turken (29%). Pesterijen komen in het overgrote deel voor rekening van daders met een Nederlands uiterlijk. Daders met een buitenlands uiterlijk zijn relatief vaker verantwoordelijk voor zwaardere incidenten zoals bedreiging en mishandeling.

Bij ruim eenderde van de incidenten zijn de betrokken dader(s) bekenden van het slachtoffer. Voor pesterijen ligt dit aandeel met ruim 83 procent veel hoger. Het betreft dan veelal collega's van het werk (51%).

3.5.2 Tijdstip, locatie en aanleiding

Wanneer en waar vond het incident plaats, wat was de aanleiding tot het incident, en is er aangifte gedaan. Deze vragen komen aan de orde in tabel 3.8.

Tabel 3.8: Tijdstip, locatie en aanleiding van het incident

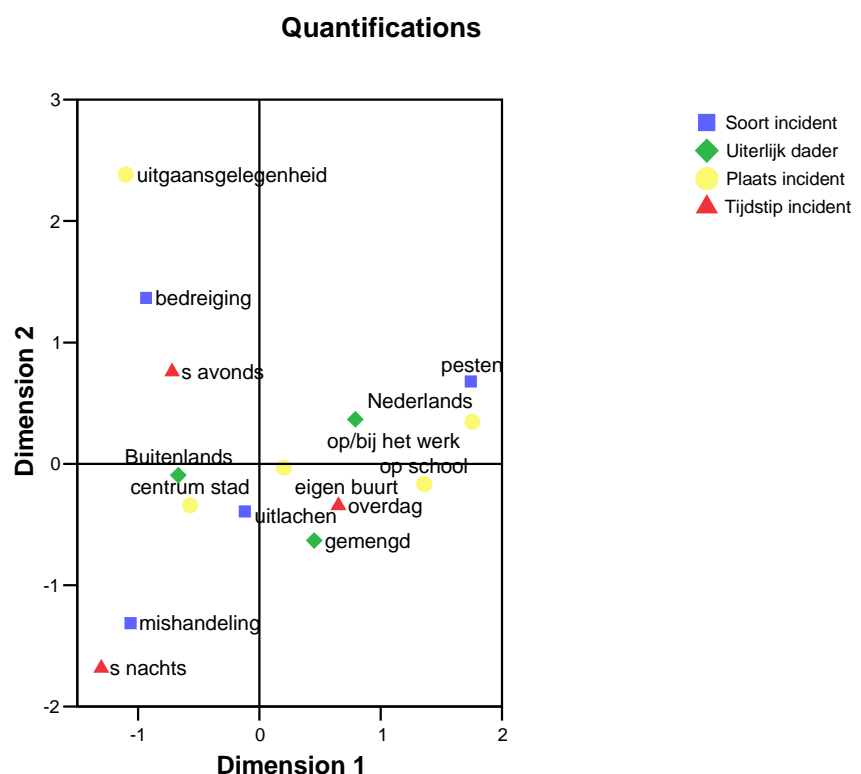
	uitgelachen	gepest/getreiterd	bedreigd	mishandeld	totaal
Tijdstip incident					
overdag	55,6	69,1	31,3	23,1	51,4
s' avonds	36,8	29,1	57,8	50,0	40,0
s' nachts	7,6	1,8	10,9	26,9	8,6
<i>N</i>	250	55	64	26	395
Tijdstip incident					
door de week	54,9	78,2	51,6	34,6	56,3
weekend	45,1	21,8	48,4	65,4	43,7
<i>N</i>	246	55	64	26	391
Locatie incident					
eigen buurt	20,2	25,0	20,6	23,1	21,2
op/bij werk	6,9	35,7	1,6	0,0	9,7
op school	4,9	16,1	3,2	3,8	6,1
centrum stad	49,4	14,3	34,9	34,6	41,1
uitgaansgelegenheid	4,9	1,8	9,5	3,8	5,1
elders	13,8	7,1	30,2	34,6	16,8
<i>N</i>	247	56	63	26	392
Aanleiding incident					
niets bijzonders	66,8	60,0	54,0	44,0	62,3
eigen/metgezel gedrag	14,4	12,7	15,9	12,0	14,2
opmerking mij/metgezel	2,0	5,5	6,3	8,0	3,6
ruzie met ouders om iets anders	2,0	7,3	0,0	0,0	2,3
anders	14,8	14,5	23,8	36,0	17,6
<i>N</i>	250	55	63	25	393

Ruim de helft van de incidenten vindt overdag plaats, 40 procent 's avonds en een kleine minderheid (9%) 's nachts. Iets meer dan de helft van de incidenten gebeurt door de week, en iets minder dan de helft in het weekend. Ruim 40 procent van de incidenten vindt plaats in het centrum van de stad, een vijfde in de eigen buurt, tien procent op het werk en 6% op school. Ook hier tekent zich een beeld af dat pesterijen vaak gerelateerd zijn aan het werk/school van de respondent of aan de buurt waarin de respondent woont (69% overdag, 78% door de week, 36% op het werk, 16% op school en 27% in de eigen buurt). De ernstigere incidenten vinden relatief veel vaker 's avonds en 's nachts plaats. De aanleiding van het incident is in de regel (tweederde van de incidenten) niets bijzonders. Hoewel de aantallen te klein zijn om betrouwbare conclusies op te baseren, lijkt het erop dat de zwaardere incidenten (bedreiging en mishandeling) relatief vaker het gevolg zijn van opmerkingen van de slachtoffers. Er is bij deze incidenten enigszins vaker sprake van interactie tussen slachtoffer en dader dan bij de andere incidenten. Nadere analyse van de categorie 'andere aanleiding' leert dat hier door de respondenten vaak gedrag wordt genoemd waardoor de aard van het

slachtoffer voor de aanwezigen duidelijk wordt. Genoemd worden bijvoorbeeld 'hand in hand lopen', gearmd lopen, elkaar kussen in het openbaar, er openlijk voor uitkomen dat men homoseksueel is en dergelijke.

3.5.3 Patronen: incident, daders, tijdstip en locatie

Door middel van een HOMALS analyse is onderzocht in hoeverre aspecten zoals de aard van het incident, het uiterlijk van de daders, het tijdstip van het incident, en de locatie van het incident met elkaar clusteren¹⁵. Deze analyse bevestigt het beeld dat uit voorgaande analyses is ontstaan.

Figuur 3.5: HOMALS daders, tijdstip en locatie van incidenten

Pesterijen en treiterijen clusteren met werk en (in mindere mate) school en Nederlands (zie figuur 3.5). Pesterijen en treiterijen vinden dus veelal plaats op het werk of op school. Uit nadere analyse blijkt dat het bij pesterijen op het werk' bij nagenoeg alle incidenten gaat om (autochtone) Nederlandse daders. Bij pesten en treiteren op school lijkt het vooral te gaan om incidenten tussen leerlingen. De slachtoffers bevinden zich voornamelijk in de leeftijdscategorie van 15-19 jaar. Ook de daders zijn vaak jongeren, veelal van Nederlandse afkomst. Bij ongeveer een kwart van deze incidenten op

¹⁵ De resultaten dienen met de nodige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd vanwege de relatief kleine aantallen in de diverse deelcategorieën.

school gaat het om (onder andere) buitenlandse daders. Bedreiging is gerelateerd aan het uitgaansleven en vindt vaak 's avonds plaats. Mishandeling vindt vaak 's nachts in het centrum van de stad plaats. Bij beide zware incidenten zijn de daders relatief vaak van buitenlandse afkomst (hebben een buitenlands uiterlijk). Incidenten die vallen onder de noemer uitlachen/uitschelden zijn niet gerelateerd aan een specifiek tijdstip. Dergelijke incidenten komen vaak voor in het centrum van een stad en de daders zijn relatief vaak van buitenlandse afkomst.

3.5.4 Het incident: aangifte of geen aangifte doen?

Wederom blijkt dat er overall slechts sporadisch aangifte wordt gedaan van een incident (tabel 3.9). Alleen indien er sprake is van mishandeling doet een meerderheid van de respondenten (60%) aangifte bij de politie. Uit de politiemonitor 2005 blijkt overigens dat de gemiddelde aangiftetereidheid voor geweldsdelicten onder de Nederlandse bevolking in het algemeen slechts 17 procent is. De aangiftetereidheid van homoseksuelen ten aanzien van mishandeling is dus aanzienlijk hoger dan de gemiddelde aangiftetereidheid voor geweldsdelicten.

Tabel 3.9: Aangifte gedaan van dit incident?

	uitgelachen	gepest/getreiterd	bedreigd	mishandeld	totaal
Ja	1,6	7,3	17,2	60,0	8,7
Nee	98,4	92,7	82,8	40,0	91,3
N	249	55	64	25	393

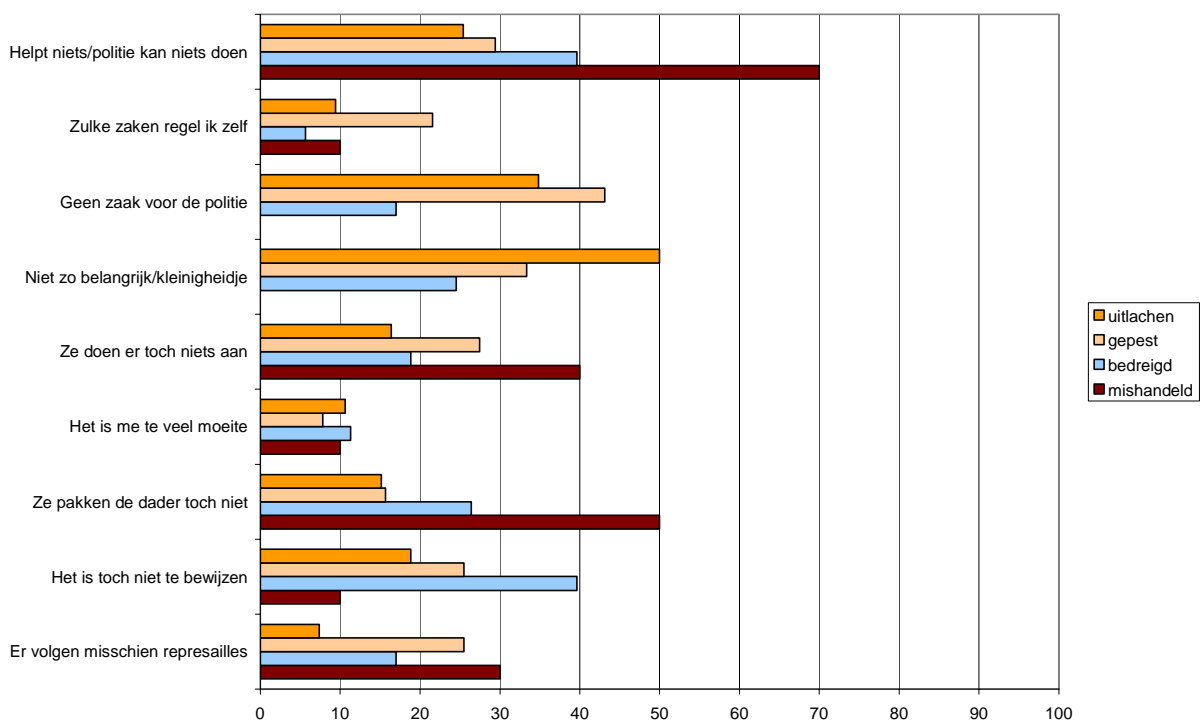
Indien er van een incident geen aangifte is gedaan, is de respondenten gevraagd naar de reden hiervoor. Hierbij kon meer dan één antwoord worden ingevuld. De meest genoemde reden is dat het incident naar de mening van het slachtoffer 'niet belangrijk genoeg' was (42%). Daarnaast wordt veel genoemd dat het incident 'geen incident is voor de politie' en 'dat de politie er toch niets aan kan doen' (tabel 3.10).

Tabel 3.10: Reden waarom geen aangifte is gedaan van het incident (meer dan één antwoord mogelijk)

	aangevinkt	
	N	%
Het helpt toch niets / politie kan niets doen	105	29,2
Zulke zaken regel ik zelf / onderling geregeld	39	10,8
Dit is geen zaak voor de politie	118	32,8
Ik vond het niet zo belangrijk / kleinigheidje	152	42,2
Het wordt al door anderen gedaan	6	1,7
Ze doen er toch niets aan	68	18,9
Het is me te veel moeite	37	10,3
Ze pakken de dader toch niet	64	17,8
Het is toch niet te bewijzen	81	22,5
Dan volgen er misschien represailles	43	11,9

Ook in de politiemonitor is gevraagd naar de redenen om geen aangifte te doen. Omdat het in de politiemonitor gaat om andere delicten, wijken de antwoordpatronen niet zoveel van elkaar af. Circa een kwart van de slachtoffers dat de politie niets kon doen (26%) en dat het niet belangrijk was (23%). Daarnaast worden als redenen genoemd: dat de dader toch niet gepakt wordt (11%), dat aangifte doen teveel moeite is (8%) en dat het toch niet te bewijzen is (8%).

De redenen om geen aangifte te doen verschillen naar de aard van de incidenten (figuur 3.6). Bij incidenten zoals 'uitlachen/uitschelden' wordt dit door het slachtoffer veel vaker afgedaan als 'een kleinigheidje' en wordt daarom geen aangifte gedaan. Indien het gaat om bedreiging of mishandeling wordt als argument om geen aangifte te doen veel vaker genoemd 'dat de politie er toch niets aan kan doen' en 'ze pakken de dader toch niet'.

Figuur 3.6: Reden om geen aangifte te doen naar aard van het incident (%)

Slechts in één enkel geval wordt dus van het incident aangifte gedaan bij de politie. Van de 34 respondenten die wel aangifte hebben gedaan noemt bijna veertig procent als reden dat men wil voorkomen dat de situatie verergert. Een vijfde van de respondenten ziet het als zijn of haar plicht en achttien

procent noemt 'het extra laten surveilleren van de politie' als reden voor het doen van aangifte (tabel 3.11).

Tabel 3.11: Reden om wel aangifte te doen van het incident (meer dan één antwoord mogelijk)

	aangevinkt	
	N	%
Omdat het mijn plicht was	7	20,6
Om de politie extra te laten surveilleren	6	17,6
Om opgevangen en geholpen te worden	4	11,8
Om te voorkomen dat de situatie nog erger werd	13	38,2

Indien aangifte is gedaan is deze in nagenoeg alle gevallen ook door de politie opgenomen. In bijna de helft van de gevallen heeft de politie daarop zelf ook actie ondernomen en ruim eenderde van de respondenten is geadviseerd over een vervolgactie (tabel 3.12).

Tabel 3.12: Afhandeling van het delict door de politie

	Ja		Nee		weet niet	
	N	%	N	%	N	%
Heeft de politie de aangifte opgenomen?	28	84,8	3	9,1	2	6,1
Heeft de politie zelf nog andere actie ondernomen?	15	44,1	6	17,6	13	38,2
Heeft de politie u verwezen of geadviseerd voor vervolgactie	12	36,4	16	48,5	5	15,2

De respondenten zijn redelijk tevreden over de klantvriendelijkheid van de politie (tabel 3.13). Zo'n driekwart van de respondenten beoordeelt de wijze waarop 'de aangifte serieus is opgenomen' en de mate waarin 'de politie begripvol is opgetreden' als voldoende (26%) of zelfs als (zeer) goed (50%). Dit is enigszins hoger dan het cijfer dat wordt gerapporteerd in de politiemonitor 2005. Daaruit blijkt dat in 2005 ruim de helft van de inwoners van Nederland die aangifte hebben gedaan van een delict (zeer) tevreden over het politieoptreden bij aangifte (52%).

Aanzienlijk minder tevreden is zijn de homoseksuelen over de daadwerkelijke actie die door de politie is ondernomen. Bijna de helft van de respondenten beoordeelt de mate waarin 'de politie werk heeft gemaakt van opsporen/aanpakken van de daders' als slecht en driekwart van de respondenten is (uitermate) ontevreden over de mate waarin zij op de hoogte zijn gehouden over afwikkeling van het onderzoek.

Tabel 3.13: Oordeel over het optreden van de politie

mate waarin:	slecht/matig		voldoende		(zeer) goed	
	N	%	N	%	N	%
de politie de aangifte serieus heeft genomen	8	23,5	9	26,5	17	50,0
de politie begripvol is opgetreden	10	29,4	7	20,6	17	50,0
de politie werk heeft gemaakt van opsporen/aanpakken daders	10	45,5	5	22,7	7	31,8
u op de hoogte bent gehouden over de afwikkeling van onderzoek	18	75,0	1	4,2	5	20,8

3.5.5 De gevolgen voor het slachtoffer

Slechts een kleine minderheid van de slachtoffers (7,5%) heeft ernstige (1,5%) of lichte (6%) lichamelijke gevolgen ondervonden van het incident.

Uiteraard is dit gegeven afhankelijk van de aard van het incident.

Mishandeling heeft voor meer dan driekwart van de slachtoffers ernstige (15%) of minder ernstige (61%) gevolgen.

Voor wat betreft de psychische gevolgen zien we een ander beeld. Overall ondervindt ruim een kwart van de slachtoffers lichte of ernstige psychische gevolgen van het incident. Met uitzondering van slachtoffers van 'uitlachen/uitschelden' doen deze gevolgen zich voor de slachtoffers van de overige incidenten in aanzienlijke mate voor.

Een meerderheid (79%) geeft aan geen materiële schade gehad te hebben.

Vanzelfsprekend is dit sterk afhankelijk van de aard van het incident.

Mishandeling levert bijna de helft van de slachtoffers wel aanzienlijke (8%) of geringe (39%) materiële schade op.

Tabel 3.14: Aangifte gedaan van dit incident?

	uitgelachen	gepest/getreiterd	bedreigd	mishandeld	totaal
Lichamelijke gevolgen?					
Ja, van ernstige aard	0,0	3,7	0,0	15,4	1,5
Ja, van lichte aard	0,8	5,6	4,7	61,5	6,1
Nee	99,2	90,7	95,3	23,1	92,3
<i>N</i>	248	54	64	26	392
Psychische gevolgen?					
Ja, van ernstige mate	1,2	8,9	4,8	11,5	3,6
Ja, maar niet ernstig	15,5	48,2	30,2	42,3	24,4
Nee, niet noemenswaardig	83,3	42,9	65,1	46,2	72,1
<i>N</i>	245	56	63	26	390
Materiele schade?					
Ja, aanzienlijke omvang	0,4	0,0	0,0	7,7	0,8
Ja, geringe omvang	2,4	7,1	9,5	38,5	6,6
Nee, niet noemenswaardig	97,2	92,9	90,5	53,8	92,6
<i>N</i>	247	56	63	26	392

3.6 Veranderingen in geweld tegen homoseksuelen

Door middel van dit onderzoek is het niet goed mogelijk om een objectief beeld te krijgen van een eventuele toename van geweld tegen homoseksuelen in de laatste jaren. Daarvoor is een meerjarige monitor noodzakelijk. In de enquête is, om de mening van de doelgroep te peilen, wel gevraagd of het geweld naar hun mening in de laatste jaren is toegenomen, gelijk is gebleven of juist is afgenomen. Bijna driekwart van de respondenten

is van mening dat het geweld de laatste jaren sterk (11%) of enigszins (60%) is toegenomen.

Tabel 3.15: Veranderingen in geweld tegen homoseksuelen in de laatste jaren

	aantal	percentage
Is het geweld tegen homoseksuelen in de laatste jaren toegenomen?		
Sterk afgenomen	9	1,2
Enigszins afgenomen	40	5,3
Gelijk gebleven	165	22,0
Enigszins toegenomen	451	60,2
Sterk toegenomen	84	11,2
Missend	27	-
Waar leidt u dit uit af?		
Eigen ervaring met geweld	133	17,5
Ervaringen van vrienden of kennissen	286	37,7
Berichtgeving in de media	572	75,4
Anders	58	7,6

Het probleem met dergelijke vragen is dat het antwoord vaak gekleurd is door de berichten in de media. Gevraagd naar de bron waaruit men een toename van geweld afleidt, stelt ruim driekwart van de respondenten dat deze mening (onder andere) is gebaseerd op berichten in de media. Ruim zeventien procent (133 respondenten) noemt (onder andere) de eigen ervaringen met geweld.

‘Je gaat er steeds meer voor zorgen dat je niet opvalt’

4.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk hebben we een beeld gekregen van de gevoelens van onveiligheid onder een groep van 776 homoseksuelen en kregen we inzicht in de mate waarin zij de laatste jaren te maken hebben gehad met geweld in ruime zin. Opmerkelijk gegeven was dat meer dan de helft van de ondervraagden wel eens (in het openbaar) uitgelachen of uitgescholden is vanwege zijn of haar homoseksualiteit. Daarnaast bleek dat velen te maken krijgen met pesterijen op het werk of op school. Om er achter te komen hoe het is om met gevoelens van onveiligheid – omwille van je seksuele geaardheid – te moeten leven en wat het betekent wanneer men het slachtoffer van geweld wordt hebben we gesprekken gevoerd met vijftien homoseksuelen, zowel mannen als vrouwen. We hebben een divers gezelschap gesproken van mensen die ons vertelden over hun ervaringen (zie bijlage 2 voor een overzicht van de informanten). De gesprekken zijn een belangrijke aanvulling op de enquête omdat we hierdoor een beeld kregen van wat het feitelijk betekent als mensen slachtoffer worden van geweld, vanwege hun homoseksualiteit worden nageroepen of wanneer hun werkgever hen verzoekt niet voor hun homoseksualiteit uit te komen om problemen te vermijden.

4.2 Afnemende tolerantie ten aanzien van homoseksualiteit?

De informanten zijn over het algemeen van mening dat de tolerantie ten aanzien van homoseksualiteit de laatste jaren is afgenomen. De meesten wijten dit aan wijzigingen die hebben plaatsgevonden in de samenstelling van de bevolking in Nederland. Vooral inwoners met een islamitische achtergrond omschrijven zij over het algemeen als weinig tolerant ten aanzien van homo's. Over de tolerantie van autochtone Nederlanders zijn de meningen verdeeld. Sommigen brengen naar voren dat autochtonen de laatste jaren

steeds toleranter zijn geworden ten aanzien van homoseksualiteit. Maar anderen zijn van mening dat het ook met de tolerantie van autochtonen droevig is gesteld. Volgens hen zijn autochtonen net zo intolerant ten aanzien van homoseksualiteit als allochtonen, maar is de intolerantie bij hen meer verborgen dan bij allochtonen het geval is.

Zeker het is erger geworden door de veranderde samenleving waar wij in leven. Ik ben naar Amsterdam gekomen omdat ik mij hier kon uiten. Vroeger was het als homo niet leuk als je in een dorp woonde. Maar nu is het in de dorpen veiliger. Want in de grote steden is er veel intolerantie vanuit de allochtonen.

Zie je ook een verandering in de attitude ten aanzien van homo's bij autochtonen?

Totaal niet. In het dorp waar ik vandaan kom is de acceptatie van homo's groter geworden. Ik ervaar dat steeds meer blanke Nederlanders geen problemen hebben met homo's. Het zijn bijna altijd Turkse en Marokkaanse jongens die er problemen mee hebben. En sorry ik ben nog nooit bedreigd door iemand van de zwarte kousen (informant 6).

Er is een afname in de tolerantie van homoseksualiteit. Maar er was eigenlijk altijd al gebrek aan tolerantie. Je mag homo zijn als we het maar niet zien weet je wel. Het lijkt alsof de tolerantie ten aanzien van homoseksualiteit alleen maar laag is bij Turken en Marokkanen. Maar dat is niet zo. Maar Turken en Marokkanen die uiten zich agressiever, dat is het. Maar mijn blanke leidinggevenden op school die vonden ook dat ik maar over mijn homoseksualiteit moest zwijgen (informant 13).

Een aantal informanten wijt de afnemende tolerantie ten aanzien van homoseksualiteit aan het feit dat de media er alleen maar op uit zijn om extremen (zoals *darkrooms*, homo-ontmoetingsplaatsen, *leatherscenes* etc) in beeld brengen. Hierdoor zou volgens hen een deel van de bevolking een verwrongen beeld krijgen van homoseksualiteit wat erin resulteert dat de tolerantie afneemt. Verschillende informanten benadrukken dat de homogemeenschap heel divers is maar dat door het verkeerde beeld dat door de media wordt geschetst velen een stereotiep beeld hebben van hoe homo's zijn en hoe zij zich gedragen.

'Je gaat er steeds meer voor zorgen dat je niet opvalt'

De tolerantie neemt af en daar spelen de media een rol in. Kijk de homocultuur is heel divers. Binnen de homocultuur heb je veel subculturen. En dan zie je dat de media altijd op zoek zijn naar extremen. Die brengen homo's te vaak op een stereotype manier in beeld. Je ziet altijd beelden over de leatherscene, terwijl dat maar een heel kleine subcultuur is, of je ziet programma's over darkrooms. Dus de homoscene wordt altijd op een sensatieachtige manier in beeld gebracht. En hierdoor gaan mensen anders denken over homo's (informant 7).

Ik denk dat de media een belangrijke rol spelen. Nu is er bijvoorbeeld zo'n programma 'herken de homo'. Ik heb er nog nooit naar gekeken maar de titel alleen al. Dan denk ik waar gaat dit over? Homo's worden dus op een erg stereotype manier in beeld gebracht, terwijl er heel veel diversiteit is binnen de homogemeenschap (informant 9).

De mensen die aan het woord komen zijn, een uitzondering daar gelaten, van mening dat niet alleen de tolerantie ten aanzien van homo's is afgenomen maar dat er de laatste jaren ook sprake is van een toename in het geweld tegen homo's.

Ik denk dat de laatste jaren het geweld erger geworden is. (...) Zelfs homo's in Amsterdam zijn voorzichtiger geworden, en dat is de zogenaamde homo hoofdstad. Ik hoor ook van docenten in het algemeen dat kinderen agressiever geworden zijn, en dat er weinig ruimte voor dialoog is (...). Ik ben alerter geworden doordat de tolerantie verminderd is. Het is een soort automatisme geworden. Ook door de berichtgeving, en alles wat je hoort en ziet. De laatste jaren kijk ik wel meer uit. Ik zou niet willen zeggen dat ik angstgevoelens heb, maar eerder dat ik er meer rekening mee ben gaan houden (informant 1).

Het wordt steeds erger. Ik heb laatst tien van die knullen achter me aan gehad. Dan roepen ze 'konteneuker', 'teringflikker'. En als je terugscheldt dan wordt het alleen maar erger. Dan roep ik wel eens terug 'je moeder is een hoer'. Of zeg ik 'ik heb vroeger je vader geneukt dat zijn nekharen rechtstonden' of 'rot op varken'.

Hoe komt het denk je dat het geweld is toegenomen?

Het geweld wordt erger omdat die jongens geen halt wordt toegeroepen. En de politie die neemt het niet serieus. Want die gasten zeggen die oude flikker wilde iets van me en dat wordt gewoon geloofd. Ik loop er extravagant bij maar dat moet toch kunnen. Dit is mijn stad, moet ik dan in een achterlijk dorp gaan wonen. Nee dat doe ik niet (informant 12)

Hoewel er volgens de informanten sprake is van een afnemende tolerantie bij verschillende groepen in de samenleving betekent dit volgens hen niet dat al deze groepen zich ook daadwerkelijk openlijk tegen homo's keren. Alleen bepaalde groepen jongeren manifesteren naar hun ervaring duidelijk een openlijke negatieve houding ten aanzien van homo's. Het gaat daarbij vooral om jongens met een islamitische achtergrond, in het bijzonder Marokkaanse jongens.

Deze jongens (Marokkaanse jongens) denken zich te kunnen beroepen op hun koran wanneer zij het over homo's hebben. Maar ik denk daar ook wel genuanceerd over. Want dat ze dit doen heeft veel meer te maken met de cultuur waar ze in zitten dan met religie. Hetzelfde probleem speelde vijftien jaar geleden ook toen ik in dienst zat. Dat is ook een machogemeenschap, net zoals dat nu het geval is bij Marokkaanse jongens (informant 7).

Hoewel Marokkaanse jongens het vaakst genoemd worden als degenen die zich openlijk tegen homo's keren blijkt uit een aantal verhalen dat ook nogal wat sleutelinformanten te maken krijgen met een heel divers gezelschap aan potentiële bedreigers.

Het is pas drie jaar geleden dat ik voor het eerst een vriendin kreeg. Voor die tijd had ik een vriend. Ik merkte wel dat toen ik met mijn vriend hand in hand over straat liep wij nooit werden uitgescholden. En toen ik een vriendin kreeg ging ik met haar hand in hand lopen. Maar toen werd het anders. We werden vaak uitscholden of nageroepen.

Wie doet dan dan?

Zowel ouderen als jongeren, autochtonen als allochtonen. Ouderen die schelden niet zo snel maar die kijken je na. En dat is ook heel vervelend. Maar we zijn ook wel eens uitgescholden door een Nederlands meisje op een scooter. Riep ze: 'hè

kankerpot!' Daarom zijn we er mee opgehouden om hand in hand te lopen. Hier in de buurt deden we het wel. Want het is hier een overwegend witte buurt met hoger opgeleiden. Maar in het centrum van Rotterdam deden we dat niet meer. En in andere steden ook niet (informant 11).

Een sleutelinformant vertelt dat zij nooit te maken heeft gekregen met negatieve reacties van allochtonen.

Ik woon hier aan de rand van een multiculturele wijk, er woont echt van alles hier. Marokkanen, Surinamers, Turken, Somaliërs. Er zijn hier twee moskees in de buurt, zelfs die ene van iman El Moumni, die is hier vlak om de hoek. En mijn vriendin en ik lopen altijd hand in hand ook als we voorbij die moskees lopen. We gaan altijd naar de Marokkaanse slager en daar worden we altijd fatsoenlijk en hoffelijk behandeld. En die mensen zien echt dat wij een stel zijn. Maar ik besef dat het met mannelijke homo's waarschijnlijk anders ligt. Wie veel meer moeite met ons heeft is mijn blanke buurman, die is dominee en die woont hier twee huizen verder. Die kinderen zeggen ons nooit gedag. En toen we hier net kwamen wonen toen nodigden ze ons een keer uit op de koffie totdat ze hoorden dat wij een lesbisch stel zijn. Die uitnodiging is nooit meer gekomen. Een keer kreeg die man bezoek en toen hadden ze bij ons op de stoep geschreven: 'stop met lijden'. Dat is een of andere kreet van ze, en ja ze vinden dat mijn vriendin en ik lijden, dat we verderfelijk zijn (informant 9).

4.3 Waaruit blijkt de negatieve houding ten aanzien van homo's?

4.3.1 Nageroepen, bespuugd en getreiterd worden

De meeste informanten worden regelmatig nageroepen door groepjes jongens. Daarnaast blijkt uit de verhalen dat jongens er in sommige gevallen op uit zijn om hen te provoceren in de hoop dat er een reactie volgt. Het blijft in de meeste gevallen bij naroeppen, hoewel er ook een aantal informanten zijn die wel eens bespuugd zijn.

Ik ben een keer in mijn eigen straat uitgescholden door jongens die in een auto aan het rijden waren. Een andere keer liep ik met mijn vriend in mijn eigen straat. Een auto met vier Marokkanen kwam aanrijden, reed weer terug en iemand vroeg ons: "Had je wat?". Ik zei tegen mijn vriend: "zeg niks!". De auto reed weer weg en kwam weer terug: "Moet je een dreun hebben?". Dan reden ze weer weg en weer terug: "Waarom kijk je naar me?". Ondertussen liepen wij naar ons huis. Ze waren ons duidelijk aan het provoceren. Een andere keer liepen mijn vriend en ik in het park. Een stukje verder lagen een paar Hollandse jongens in het gras. Wij liepen in hun richting en op een gegeven moment begonnen ze dingen te roepen, zoals "Hè, homo's! Kom eens hier!". Dat werd steeds meer en agressiever. Toen zijn we maar omgelopen. In Amsterdam moesten we ook een keer omlopen door Nederlandse jongens. In Maastricht heeft een keer een groep Marokkaanse jongetjes met steentjes naar ons gegooid. In Eindhoven hebben we vaak last van Marokkaanse jongetjes. Een keer heeft een groep van acht man, pubers van achttien, twintig jaar, met bierflesjes naar ons gegooid. Het zijn eigenlijk altijd jongens tussen de vijftien en twintig jaar die schelden tegen je. Mijn persoonlijke ervaringen zijn vooral met Marokkanen (informant 1).

Als ik in de stad loop in Den Haag met mijn vriend, en hij pakt mijn hand vast, dan krijgen we vaak opmerkingen naar ons hoofd van Marokkaanse jongens, ik kan beter Noord-Afrikaanse jongens zeggen. Ik denk dat we een keer in de week raar aangekeken worden en een keer in de twee, drie weken een opmerking krijgen (informant 3).

Overigens blijkt dat niet alleen mannen nageroepen worden maar ook vrouwen. Toch menen we uit de gesprekken te mogen opmaken dat vrouwen blijkbaar minder last lijken te ondervinden wanneer zij op straat openlijk voor hun seksuele geaardheid uitkomen.

Ik denk dat het geweld gepleegd door islamitische jongeren tegen homoseksuelen vooral gericht is op mannen, en niet op vrouwen. Ik denk dat ze homo's vies vinden, en lesbiennes

'Je gaat er steeds meer voor zorgen dat je niet opvalt'

interesseert ze niet zo, ze zijn zich niet echt bewust van lesbiennes (informant 2).

In de meeste gevallen zeggen de informanten niet te reageren wanneer zij door groepjes jongens worden nageroepen. Een aantal onder hen zegt het gewend te zijn om verwijten naar hun hoofd te krijgen en niet te reageren uit angst dat een reactie weer een tegenreactie zal uitlokken. Een enkeling scheldt wel eens terug wanneer hij wordt lastig gevallen of gaat het gesprek aan met de jongens die hem naroeppen. Ook blijkt dat sommigen zich anders gaan gedragen om te vermijden dat zij in de toekomst zullen worden nageroepen.

Ik woon hier tien jaar in de Diamantbuurt. En in de Van Woustraat ben ik regelmatig uitgescholden. Tussen 1995 en 2002 gebeurde het regelmatig. Dan hoorde ik: 'hé vuile flikker'. Dat waren vooral Marokkaanse jongens maar ik ben ook wel eens uitgescholden door Antillianen. Dan draaide ik mij meestal om en dan zei ik: 'jongens, ook prettige avond'.

Konden zij zien dat je homo bent dan?

Islamitische jongens die groeien op in een mannengemeenschap. En die herkennen ieder subtiel anders zijn. Dus mijn kapper zei toen tegen mij: 'waarom laat je je haar niet groeien want dat korte haar dat is wel erg homo'. En mijn psychiater zei: 'waarom draag je niet wat wijdere broeken'. En verrek sinds ik dat doe is het opgehouden (informant 13).

Opmerkelijk is trouwens dat een van de sleutelinformanten vertelt vroeger ook regelmatig homo's te hebben nageroepen wanneer hij zich in het gezelschap van vrienden bevond. Vanuit die optiek zegt hij te begrijpen dat groepjes jongens homo's naroeppen. Omdat zij elkaar vaak willen aftroeven met hun machogedrag.

Toen ik jong was riep ik ook homo's na. Stond je met een groepje jongens op de hoek van de straat en riep je: 'hé homo, hé vieze homo'. En hoe harder je schreeuwde hoe minder je zelf homo was. Ik vond homo's toen ook eng. Want toen ik jong was, over homoseksualiteit daar praatte je niet over. En als katholiek vond ik homoseksualiteit erg bezwaarlijk. Daarom begrijp ik de leerlingen ook (informant 13).

De negatieve houding ten aanzien van homo's blijkt volgens de informanten overigens niet alleen uit het feit dat mensen worden nageroepen, bespuugd of getreiterd. Zo vertelt een van de informanten dat de laatste jaren homo's in Amsterdam steeds vaker geconfronteerd worden met taxichauffeurs die hen niet mee willen nemen. Een andere sleutelinformant vertelt dat het niet verstandig is om vanuit een homodiscotheek in Rotterdam een taxi te bellen omdat men anders het risico loopt lastig gevallen te worden door de chauffeur.

4.3.2 Bedreigd en fysiek aangevallen worden

Er zijn maar weinig informanten die daadwerkelijk bedreigd of fysiek aangevallen werden. Bij degenen die wel slachtoffer werden heeft het incident meestal grote indruk gemaakt, zoals onder meer blijkt uit onderstaand interviewfragment:

Maar ineens begonnen die jongens tegen ons uit te vallen. Begon ze te schreeuwen van 'vieze flikker' en 'wat moet je'. Ook begonnen ze te spuwen op het raam. En op een gegeven moment haalde eentje een boksbeugel boven en liet die zo voor het raam demonstratief aan ons zien. En er was veel haat te zien in de ogen van die jongens. Wij schrokken daar natuurlijk erg van en wij voelden ons erg door die jongens geïntimideerd en bedreigd (informant 6).

Eén informant heeft tientallen geweldsincidenten meegemaakt waaronder diverse mishandelingen en bedreigingen (vaak op straat maar ook bij hem thuis). Ook was hij drie keer het slachtoffer van een steekpartij. Tijdens de verschillende incidenten werden bedreigingen geuit zoals 'kankerhomo', 'kutflikker' en 'vuile flikker ik steek je kapot'. Deze informant is een a-typisch geval in vergelijking met de anderen die aan het woord kwamen. Daar waar de andere informanten benadrukken dat ze er alles aan doen om hun homoseksualiteit op bepaalde plaatsen niet openlijk te uiten, manifesteert deze informant zich duidelijk als homoseksueel. Dat blijkt onder meer uit de manier waarop hij gekleed gaat (hij is af en toe gekleed als *drag queen*), maar ook doordat hij regelmatig in het gezelschap verkeert van veel jongere mannen. Hij woont midden in een multiculturele wijk waar hij regelmatig wordt nageroepen vanwege zijn homoseksualiteit. Ook reageert hij naar eigen zeggen vaak wanneer hij wordt nageroepen. Voorts blijkt uit zijn

verhaal dat hij in het verleden wel eens seks heeft gehad met Marokkaanse jongens uit de buurt. Dit laatste komt overigens regelmatig aan de orde tijdens de gesprekken. Verschillende informanten wijzen erop dat deze jongens wel eens bij hen aankloppen, waarbij zij vaak seksuele avances maken.

Maar het gebeurt ook wel dat Marokkaanse jongens hier komen aanbellen. Dan komen ze hier binnen en dan vragen ze of de gordijn niet dicht mag. En dan vragen ze of ik geen vieze film heb. Dat zijn jonge jongens van een jaar of negentien, twintig. Die komen hier dan gewoon voor de deur staan.

Die komen voor seks?

Ja die komen voor seks. Maar dan zeg ik: 'nee komaan, je kan een leerling van me zijn, dat doe ik niet'. Maar hoe meer je nee zegt hoe meer ze laten zien. Dan zeg ik: 'komaan laat je lul nou in je broek'. Het komt niet echt vaak voor maar het gebeurt wel.

En die zelfde jongens roepen je op straat na?

Nee maar die lopen wel in die groepen die mij naroeppen (informant 13).

4.4 Gevoelens van onveiligheid

4.4.1 Geweld in grote steden

Hoewel de meeste informanten zeggen dat ze hun leven niet willen laten beheersen door angst blijkt uit een aantal verhalen dat sommigen zich vanwege hun homoseksualiteit wel degelijk onveilig voelen. De meesten die aan het woord komen zeggen zich het onveiligst te voelen in de grote steden. Vooral Amsterdam wordt genoemd als een stad waar homo's zich, minder dan vroeger het geval was, kunnen uiten.

Ik denk dat de mentaliteit in Limburg softer is dan in de Randstad. Ik hoor wel over homo's die in Rotterdam uit hun wijk weggepest worden. In Amsterdam, Rotterdam en Den Haag is het allemaal veel erger dan in Limburg. Nijmegen is veel rustiger, het is ook een uitzondering. (...) In Nijmegen heb ik me nooit bedreigd gevoeld. Wel in Amsterdam, Den Haag, zelfs in Maastricht. Ik mijd dan bepaalde straten (informant 1).

Sommige zeggen dat ze wel eens met het idee spelen om te verhuizen omdat ze zich zorgen maken over de toekomst.

Ik vraag me ook wel eens af, wil ik nog wel in Amsterdam wonen. Ik heb er nog niet serieus over gedacht om te verhuizen maar toch. Maar ja ik heb een vriend en die woont in Oost en die voelt zich daar veilig. Die heeft nog nooit iets meegemaakt. En ik heb veel vrienden verspreid overal in Nederland. Ik heb een vriendin die in Nijmegen woont en daar is het klimaat toch anders, Apeldoorn is ook anders. Maar Amsterdam, Utrecht en Rotterdam, dat is echt het brandpunt van de multiculturele samenleving (informant 6).

Ik denk er soms wel over na om te emigreren, om ergens heen te gaan waar het makkelijker is voor homoseksuelen. Ik maak me zorgen over hoe het over wat decennia in Nederland wordt. Immigranten hebben meer kinderen dan Nederlanders. Dan is over een tijd de meerderheid moslim in Nederland. En die hebben andere ideeën over homo's (informant 3)

Voorts blijkt uit de gesprekken dat sommigen verhuizen omdat ze zich niet meer veilig voelen in de buitenwijken van de grote steden.

Maar nu zie je dat homo's soms ergens anders gaan wonen. Er is een trek bezig van de buitenwijken naar de stad. Maar niet iedereen kan dat betalen. Maar tegenwoordig houden homo's erg veel rekening met de populatie van de buurt waar ze gaan wonen. Maar ja het probleem is dat in de jaren tachtig en negentig de multiculturele samenleving erg gepresenteerd is als een aanwinst. En nu zien we toch de schaduwzijden ervan (informant 7).

4.4.2 Uitgaansgeweld

Ook blijkt uit de gesprekken dat een aantal onder hen minder de deur uitgaat of bepaalde gelegenheden niet meer bezoekt uit angst om aangevallen te worden.

Overdag blijf ik meestal thuis. Als ik ergens heen ga dan kijk ik mensen niet meer aan. Ik loop naar mijn doel toe zonder iemand aan te kijken. En ik ben altijd toegespitst. Dan denk ik van welke kant zal het nu weer komen. Ik woon tien minuten van de stad af en soms hoor ik wel tien keer roepen. En als ik een groepje zie staan dan steek ik altijd over. Ik voel me minder veilig dan vroeger. En het verbaast me wel eens als ik er vier tegenkom en ze zeggen niks. Maar veel homo's van mijn leeftijd gaan niet eens meer op straat. Maar ik laat mij er niet onder krijgen (informant 12).

De informanten voelen zich vooral onveilig wanneer zij uitgaan omdat ze daar in hun ogen het meest geconfronteerd worden met jongeren die erop uit zijn hen vanwege hun homoseksualiteit lastig te vallen. We kregen dan ook vaak te horen dat sommige mensen bepaalde plaatsen vermijden uit angst om aangevallen te worden of niet meer alleen op stap gaan.

Ik voel me onveilig vooral met uitgaan. Het is me wel eens overkomen dat ik uit een homokroeg kwam en dat ik door mannen werd opgewacht en lastig gevallen. Die liepen met ons mee en vroegen of we met ze naar een hotel wilden. En ze gingen aan ons zitten.

Wat waren het voor mannen?

Allochtone mannen van een jaar of veertig. Ze waren met drie. En ja ze vonden het blijkbaar spannend, twee vrouwen. En in Utrecht is er ieder jaar een homofestival. En dan zie je dat vooral allochtone jongeren erop uit trekken om te schelden. Ik heb daar ook een keer meegemaakt dat ik werd vastgegrepen en eentje begon allemaal vnzige praat te vertellen. Dat waren ook twee allochtone jongens, van een jaar of twintig, dertig.

Heeft dat je gedrag veranderd?

Ik ga daar in ieder geval niet meer alleen heen. Dus als ik er heen ga, ga ik altijd met een groepje mensen. Toen ik nog in de heterowereld zat hoefde ik minder op te letten maar dat is nu dus anders (informant 11).

Sommigen zeggen zich niet onveilig te voelen omdat ze hun homoseksualiteit niet (meer) openlijk demonstreren. Zo laten de meeste de hand van hun partner los wanneer ze langs een groepje Marokkaanse jongens lopen of

lopen helemaal niet meer hand in hand, kussen hun partner niet meer op straat, vermijden 's avonds bepaalde wijken of straten en komen minder vaak uit voor hun homoseksuele geaardheid. Overigens zeggen velen het te betreuren dat ze minder open kunnen zijn over hun homoseksualiteit dan vroeger.

Ik ben vroeger wel eens uitgescholden maar dan was het door domme mensen, boeren van het platteland dus daar trok ik me weinig van aan. Maar dit voorval (is bedreigd door een groep Turkse en Marokkaanse jongens) heeft ervoor gezorgd dat ik niet meer uitga van de goedheid van allochtone jongeren. Vroeger liep ik met mijn partner hand in hand in Amsterdam, maar dat doe ik niet meer. Dat doe ik niet in het centrum maar zeker niet in bepaalde wijken met veel allochtonen.

Mijd je ook bepaalde plaatsen?

Dat wil ik niet doen maar dat doe je natuurlijk onbewust toch (informant 6)

Dus je gaat er toch steeds meer op letten dat je niet opvalt. In de buurt waar ik woon loop ik niet hand in hand met mijn vriend, maar in Barcelona, in Berlijn of Hamburg bijvoorbeeld doen we dat wel (informant 7).

4.4.3 Geweld op school / op het werk

Hoewel velen aangeven zich onveilig te voelen, blijkt dat de docenten die aan het woord komen over het algemeen minder last lijken te hebben van onveiligheidsgevoelens. Een aantal onder hen geeft aan dat hun leerlingen negatief staan ten aanzien van homoseksualiteit wat sommigen er overigens niet van weerhoudt om toch het thema homoseksualiteit aan te snijden.

Als je eerlijk bent tegen de leerlingen, als je er open over bent, dan creëert dat respect. Er kwam een keer zo 'n jongen naar me toe na afloop, ik zal hem maar Mohammed noemen, die zei: 'dat vond ik goed, meneer. Ik heb wat geleerd.' Terwijl hij in het begin de grootste relschopper leek (informant 10).

Naast de docenten die zeggen vooral het gesprek aan te gaan met jongeren zijn er ook een aantal die niet openlijk uitkomen voor hun homoseksualiteit omdat zij vrezen dat dit agressie zal opwekken bij de leerlingen.

'Je gaat er steeds meer voor zorgen dat je niet opvalt'

Ik hoor van onderwijzers aan de Haagse Hogeschool die homo zijn en voorheen daarvoor uit durfden te komen, maar nu niet meer, juist door de veranderende studentenpopulatie. Ik hoor dat eigenlijk overal om me heen, dat het moeilijker wordt om openlijk homoseksueel te zijn (informant 3).

Ook blijkt dat sommige docenten bepaalde gedragingen achterwege laten uit angst dat de leerlingen zich geprovoceerd zullen voelen. Twee leraren leggen bijvoorbeeld uit dat zij fysiek contact met bepaalde leerlingen (zoals het geven van een schouderklopje of een arm vastpakken) vermijden uit angst dat zij hier aanstoot aan zullen nemen of hen zullen verdenken van seksuele intimidatie.

En ik kreeg ook wel eens te horen dat ik een kinderlokker was. Want dat is vier jaar geleden waarover ik nu praat en toen waren er een paar gevallen in de media van pedofilie en daar waren veel toestanden over. Dus van nature hield ik ook afstand van de kinderen. Want tegenwoordig kan je kinderen niet meer een aai over hun bol geven. Want anders krijg je misschien te horen, hij heeft mij aangeraakt. Want op dat punt ben je als homo natuurlijk extra kwetsbaar (informant 15).

Een leraar die openlijk uitkomt voor zijn homoseksualiteit en hierover het gesprek aangaat met zijn leerlingen laat daarentegen zien dat fysiek contact met leerlingen geen probleem hoeft te zijn.

Of ik stoeide wel eens met leerlingen. En moslimleerlingen groetten mij meestal met een omhelzing. Dat waren jongens van zestien tot 25 jaar. Maar ik was geen bedreiging meer voor ze omdat ik open was over mijn homoseksualiteit. In al die jaren dat ik op die school heb gewerkt heb ik één homofobe leerling meegemaakt. Maar de rest van de jongens, als je daar open over bent, dan trekt dat vanzelf weg (informant 13).

De docenten zijn over het algemeen van mening dat het van belang is om het gesprek aan te gaan met leerlingen aangezien zij gemerkt hebben dat openheid over homoseksualiteit bepaalde vooroordelen bij de jongeren kan

wegnemen. Wat tijdens de gesprekken steeds naar voren komt is dat nogal wat jongeren immers onwetend zijn over homoseksualiteit.

Ik ben door mijn ervaringen op school alleen maar positiever tegen moslims aan gaan kijken. Hun ideeën vind ik onzin, maar de meeste religies zijn tegen homo's, ook het christendom, maar mijn ervaring is dat als je het bespreekbaar maakt, en als je laat merken dat je hun denkbeelden kent en respecteert, dat het dan beter gaat. Wat volgens mij belangrijk is, is dat je respectvol met elkaar omgaat. Ik geef hen het idee dat het niet erg is om er tegen te zijn dat het niet erg is om er anders over te denken. Leerlingen weten er ook erg weinig over en die onwetendheid speelt een grote rol bij de negatieve houding ten opzichte van homoseksuelen (informant 5).

Mijn ex-vriendin gaf vroeger voorlichting op scholen. Maar zij kwamen vooral binnen op scholen waar al aandacht was voor het onderwerp. Zwarte scholen en zwaar gereformeerde scholen, daar kwamen ze niet eens binnen. En ze merkte toch dat er veel onwetendheid was bij de kinderen over homoseksualiteit. De meest gestelde vraag die zij kreeg was: 'werkt u ook?' Die kinderen dachten echt dat lesbische vrouwen de hele dag lesbisch zitten te zijn en verder helemaal niks doen. Dus er is heel veel onwetendheid (informant 11).

Een probleem dat bijna alle docenten naar voren brengen is dat scholen vaak niet openstaan voor het onderwerp homoseksualiteit. Dit hebben we zelf aan den lijve ondervonden toen we een aantal scholen belden met het verzoek of wij mogelijk in de toekomst een enquête over geweld tegen homo's zouden kunnen doen onder hun leerlingen. Een directeur van een islamitische school merkte meteen op dat hij aan een dergelijke enquête niet zijn medewerking kon verlenen omdat dit hem zowel door de leerlingen als door de ouders zeer kwalijk zou worden genomen. Maar ook een aantal andere (hoofdzakelijk zwarte scholen) waar wij contact mee opnamen stonden niet te springen om hun medewerking aan het onderzoek te verlenen. Ook kregen we van een van onze sleutelinformanten te horen, die medewerker is bij het COC, dat voorlichters van het COC op veel zwarte scholen en protestants-christelijke scholen de toegang geweigerd wordt. Vaak zouden de directies van deze scholen er wel voor open staan maar zou men bang zijn voor de reactie van

de ouders. Een leraar die wij spraken gaf toe dat bij hem op school het onderwerp homoseksualiteit zoveel mogelijk vermeden wordt om bepaalde leerlingen niet tegen de haren in te strijken. Maar hij zei ook wel te beseffen dat de school er verkeerd aan deed om het onderwerp stelselmatig te vermijden omdat er op zijn school nogal wat leerlingen waren die zich regelmatig negatief uitlaten over homo's. Schrijnend is het verhaal van een leraar die vertelt dat hij van zijn leidinggevenden te horen kreeg dat hij het onderwerp homoseksualiteit op school maar beter kon vermijden en hij er goed aan deed zich niet te manifesteren als homo omdat dit sommige leerlingen zou afschrikken.

Eerst kregen we een grote groep Turkse leerlingen. En die mochten van de leiding niet weten dat ik homo ben. Maar die jongeren die praten natuurlijk met elkaar en die Turkse leerlingen die hoorden het van de andere leerlingen dat ik homo ben.

Wat gebeurde er toen?

Die leerlingen waren agressief, ik werd uitgescholden, dat was echt verschrikkelijk. En de schoolleiding was bang dat hun islamitische leerlingen van school zouden gaan omdat er een homoseksuele leraar op school was. En bij iedere nieuwe groep leerlingen die op school kwam kreeg ik te horen van mijn leidinggevenden dat ik maar niet moest zeggen dat ik homo ben. Maar ik trok me er niets van aan en was gewoon open met de leerlingen. En als je dat bent dan merk je dat de negatieve lading er af gaat. En ik kreeg een steeds betere band met de leerlingen. Maar met de leidinggevenden werd mijn band steeds slechter. Zij hadden er bezwaar tegen dat ik open over mijn homoseksualiteit praatte met de leerlingen. Zij hadden vooral angst dat ze leerlingen zouden verliezen en dat er agressie onder de leerlingen zou ontstaan (informant 13).

Een andere docent laat zien dat de school waar hij werkte helemaal niet toegerust was om om te gaan met leerlingen die hun afkeuring lieten blijken omwille van het feit dat zij les kregen van een homoseksuele leerkracht.

Het was een zwarte school. We hadden tien nationaliteiten op school maar de grootste groep waren Antillianen en Marokkanen. En de grootste problemen had ik ook met die groepen. Dus het

schelden ging door. Iedere dag kreeg ik er mee te maken. Een jaar lang heb ik geprobeerd bij de directie om het voor mekaar te krijgen dat zij een beleid zouden ontwikkelen om deze problemen te ondervangen. En ik had goed contact met de directeur maar zij zaten ook een beetje met de handen in het haar. Want ik was de eerste homoseksuele leerkracht daar, of tenminste de eerste die er openlijk voor uit kwam. Nou ja ik kwam er niet openlijk voor uit maar mijn homoseksualiteit staat gewoon op mijn voorhoofd. Ik had niet met alle leerlingen problemen. Van de 180 waren er 150 waar ik nooit problemen mee had. Maar dertig leerlingen waren gewoon verschrikkelijk. Uitschelden, bedreigen met woorden gewoon in de klas. En ze spraken onderling vaak in hun eigen taal. Dan voelde ik dat ze het over mij hadden, dat ze me belachelijk maakten. En dat is natuurlijk ontzettend ondermijnend voor je gezagspositie. Maar ik merkte ook dat ik collega's had die er vreemde ideeën over homoseksualiteit op nahielden. Zo waren er leerlingen openlijk negatief over mij en sommige collega's die lieten hen gewoon begaan (informant 15).

Diezelfde leerkracht laat zien hoe een andere school waar hij werkte wel om wist te gaan met leerlingen die homoseksuele leerkrachten omwille van hun geaardheid het leven zuur maakten.

Maar het management is beter op die school. Als een leerling mij daar schoffeert dan gaat de leerling meteen van school en dan moeten zijn ouders op school komen. En mijn collega's steunen mij ook daarin. Van origine zijn we een protestants-christelijke school, maar niet zwaar protestants christelijk. De andere was een openbare school. En bij ons wordt er snel opgetreden als er bijvoorbeeld gevloekt wordt of als er grof taalgebruik wordt gebezigd. En we hebben ook maar negentig leerlingen.

Wat gebeurt er als ouders op school moeten komen?

Dan wordt er een contract opgesteld, wordt gezegd dat de uitlatingen van hun kinderen niet worden getolereerd, maar het wordt onder een brede hoed gezet van respect voor vrouwen, respect voor anders zijn, beleefdheid. Dus het wordt niet gerelateerd aan mijn homo-zijn en dat zou ik ook niet willen.

'Je gaat er steeds meer voor zorgen dat je niet opvalt'

Dan wordt er gewoon gezegd uw zoon scheldt leerkrachten uit en dat wordt hier niet getolereerd.

En hoe reageren allochtone ouders daarop?

Die mensen zijn gezagsgetrouw maar diep in hun gedachten zijn ze waarschijnlijk ook tegen homo's. Daarom wordt het niet specifiek op mij toegespitst (informant 15).

Velen klagen aan dat scholen het onderwerp homoseksualiteit trachten te vermijden. Een goede voorlichting is volgens de meesten erg belangrijk omdat het heel wat van de onwetendheid en vooroordelen van jongeren zou kunnen wegnemen.

Als je moslimjongeren ervan beschuldigt dat ze negatief zijn over homo's dan moet je ook jezelf de schuld geven. Want die jongeren krijgen alleen maar voorlichting van hun ouders en de moskee. Als de school het dan laten afweten, tja. Daarom zeg ik ook als scholen geen informatie geven over homoseksualiteit dan is het onze schuld dat de leerlingen zo denken. Maar ja als je bang bent voor de reacties dan gebeurt er niks. Maar dan ligt het niet aan de leerlingen dat ze een verwrongen beeld hebben van homoseksualiteit dan ligt het aan de docenten (informant 13).

4.5 (Potentiële) daders van geweld tegen homo's

Hoewel de informanten van mening zijn dat mensen met een islamitische achtergrond over het algemeen negatief staan ten aanzien van homoseksualiteit hebben ze in hun ogen weinig te vrezen voor oudere islamitische mannen. Wanneer zij het over oudere islamitische mannen hebben blijkt dat sommigen op hun hoede zijn omdat zij zich onveilig voelen vanwege de denkbeelden die deze mensen er volgens hen op nahouden. Maar tegelijkertijd benadrukken zij dat zij nooit door een oudere islamitische man of vrouw bedreigd zijn.

Als ik mannen zie met baarden en een djellaba dan voel ik me onveilig want ik weet dat ze een andere ideologie hebben. Als je hoort dat homo's naar beneden mogen worden gegoooid of zoals met die imam, El Moumni. Dus als ik langs die mannen loop zal ik niet hand in hand lopen met mijn partner (informant 6).

Ik woon in de Indische buurt en vijf keer per dag zie ik mensen met traditionele Marokkaanse kledij naar de moskee trekken. Ik heb nog niks meegemaakt maar ik ben wel voortdurend op mijn hoede. Als ik met mijn vriend loop en we dragen allebei een bomberjack dan ben ik extra op mijn hoede (informant 7).

De daders van anti-homogeweld zijn volgens de informanten vooral terug te vinden bij jonge jongens met een islamitische achtergrond.

Hun ouders kijken ook op die manier naar homo's maar het is niet zo dat zij door hun negatieve houding ook homo's zullen aanvallen. De potentiële daders zitten dus toch bij allochtone jongens (informant 6).

Met de oudere islamitische mannen heb ik geen moeite. Ik weet dat zij bepaalde ideeën hebben maar zij zullen daar niet naar handelen. Ze zullen homo's niet zo snel in elkaar slaan. Maar als ik jongere knullen in groepjes zie lopen ben ik daar wel eens huiverig voor. Maar dan ben ik niet huiverig dat zij mij iets zullen doen vanwege mijn homoseksuele geaardheid maar meer dat ik dan angst heb om beroofd te worden. Maar ik loop heus niet om als ik een groep jongeren zie staan. En mijn vriendin die staat stevig in haar schoenen en die straalt dat ook uit. Zij heeft mij ook geleerd dat je je het niet aan moet trekken als mensen 'pot' roepen. Dat je het ook als een geuzennaam moet zien (respondent 9).

Hoewel de informanten vaak verwijzen naar Marokkaanse jongens als (potentiële) daders van anti-homogeweld geven zij daarentegen regelmatig aan goede ervaringen te hebben met Marokkaanse meisjes.

Een tijd geleden ging ik met mijn vriend naar de MacDonalds bij de Nieuwe Dijk. Er zaten twee Marokkaanse jongens en twee Marokkaanse meisjes aan een tafeltje. Ze zagen er alle vier modern uit. Een van de jongens riep ineens 'hè homo'. We zagen dat een van de meisjes hem erop aansprak. Daarna draaide dat meisje zich om en vroeg aan ons of wij gelukkig waren. Dus ik zei: 'ja hoor, we zijn heel gelukkig'. 'Dan ben ik het ook' zei ze.

En toen zagen we dat er een soort ruzie ontstond aan dat tafeltje. En die twee meisjes liepen weg. Dus toen waren we ook niet echt op ons gemak want we dachten dat die jongens ons misschien de schuld zouden geven dat die meisjes waren weggelopen (informant 7).

Een enkeling vertelt ook wel eens nageroepen te zijn door islamitische vrouwen maar tot geweld komt het nooit.

4.6 Behoefte aan verder onderzoek

De informanten – ook zij die nooit iets vervelends meegemaakt hebben – vinden zonder uitzondering dat er behoefte is aan meer onderzoek naar geweld tegen homo's, vooral omdat het thema volgens de meesten al vele jaren verwaarloosd is. We zullen in wat volgt puntsgewijs ingaan op de suggesties die de informanten hebben gedaan voor verder onderzoek.

- ☐ Opstarten van een monitor antihomoseksueel geweld waarbij van jaar tot jaar kan worden nagegaan hoe het staat met geweld tegen homo's
- ☐ Bevragen van (homoseksuele) leerkrachten in zwarte scholen en protestants christelijke scholen
- ☐ Bevragen van organisaties die op scholen voorlichting geven
- ☐ Bevragen van slachtoffers van antihomoseksueel geweld
- ☐ Onderzoek naar de motieven van daders van anti homogeweld
- ☐ Onderzoek naar tolerantie ten aanzien van homoseksualiteit in het algemeen
- ☐ Onderzoeken hoe de weerbaarheid van slachtoffers van antihomogeweld zou kunnen worden vergroot.

Sommige sleutelinformanten zeggen dat het voor hen allang duidelijk is wat er aan de hand is en dat er op korte termijn een aantal oplossingen nodig zijn. De oplossingen die zij noemen zijn:

- ☐ Het geven van voorlichting aan politie en justitie zodat zij betere instrumenten kunnen ontwikkelen om geweld tegen homo's tegen te gaan
- ☐ Het doen van onderzoek om na te gaan of de genomen beleidsmaatregelen effect hebben
- ☐ Het serieus nemen van aangiften over antihomoseksueel geweld door de politie. Het initiatief Roze in het Blauw van de Amsterdamse politie

krijgt veel bijval, alleen wordt het jammer gevonden dat het enkel in Amsterdam bestaat.

- ❑ Het serieus nemen van aangiften over antihomoseksueel geweld door de Anti-discriminatiebureau's
- ❑ Verplichte voorlichting over homoseksualiteit op scholen

Samenvatting en conclusies

In dit rapport is ten eerste onderzocht of op basis van bestaande onderzoeksbestanden en/of registratiesystemen geweld tegen homoseksuelen op een representatieve manier in kaart kan worden gebracht. Bij deze inventarisatie is gefocust op drie soorten informatiebronnen (meldpunten, bestaande grootschalige onderzoeksbestanden dan wel surveys en politieregistraties). Vervolgens hebben we een survey uitgevoerd onder 776 homoseksuelen naar hun ervaren onveiligheidsgevoelens en naar de mate waarin zij de laatste jaren het slachtoffer zijn geworden van geweld in ruime zin. Tot slot hebben we meer diepgaande gesprekken gevoerd met vijftien informanten. Het doel van deze gesprekken was om een beter beeld te krijgen van wat het betekent wanneer mensen zich omwille van hun homoseksuele geaardheid onveilig voelen en wanneer zij het slachtoffer worden van geweld.

Meldpunten

Bij de inventarisatie van de bij de meldpunten beschikbare informatie is de aandacht in eerste instantie gericht op het meldpunt van het COC-Amsterdam. Deze informatie bleek uiteindelijk niet beschikbaar. COC-Amsterdam sluist de meldingen echter door naar de reguliere regionale meldpunten. De Landelijke Vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten rapporteert jaarlijks over de discriminatieklachten die bij deze regionale meldpunten binnenkomen. Het aantal klachten over discriminatie op grond van seksuele gerichtheid is beperkt. In 2001 kwamen er 260 klachten binnen. Dit grote aantal klachten werd mede veroorzaakt door de omstreden uitspraken van imam El-Moumni in dat jaar. In 2002 en 2003 werden slechts respectievelijk 127 en 121 klachten op grond van seksuele gerichtheid ingediend. Slechts een beperkt deel van deze klachten heeft betrekking op geweld. De geringe bereidheid tot het melden van incidenten onder de doelgroep maakt dat de gegevens van de meldpunten geen betrouwbaar en representatief beeld opleveren van geweld tegen homoseksuelen.

Landelijk onderzoek/surveys

In de grootschalige landelijke surveys zoals POLS (CBS) en de politiemonitor zijn geen vragen over de seksuele geaardheid van de slachtoffers opgenomen zodat geweldsdelicten niet kunnen worden gekoppeld aan deze geaardheid. Deze onderzoeksbestanden kunnen dus geen informatie leveren over geweld tegen homoseksuelen.

Politieregistraties

Ook in het landelijk registratiesysteem van de politie (HKS) is geen informatie opgenomen op basis waarvan direct of indirect geweld tegen homoseksuelen in kaart kan worden gebracht.

Op regionaal niveau kan hiervan op basis van de bedrijfsprocesssystemen die in de grote steden in gebruik zijn vaak wel een indicatie worden verkregen. De representativiteit hiervan laat echter sterk te wensen over als gevolg van enerzijds de geringe aangiftebereidheid van homoseksuelen en anderzijds de (nog) gebrekkige registratie van de politie.

De politie is zich overigens zeer wel bewust van deze problematische registratie. Het LECD (het Landelijk ExpertiseCentrum Diversiteit van de politie) gaat daarom onderzoeken of het mogelijk is om bij aangiften via internet aan te geven wat de (mogelijk homovijandige) intentie van de dader was, zodat de registratie van homovijandigheid zichtbaarder wordt. Daarnaast bekijkt men of het mogelijk is om aandacht aan nieuwe registratiesystemen te besteden in de opleidingen van politieagenten. Voorts is er overleg met diverse politieregio's om te bekijken of de richtlijnen van politieagenten op ontmoetingsplaatsen van homoseksuelen kunnen worden gestroomlijnd en verbeterd.

Geconcludeerd kan worden dat er op landelijk niveau nauwelijks relevante informatie op een gestructureerde manier beschikbaar is. De onderzoeksvragen kunnen op basis van bestaande onderzoeksbestanden of registratiesystemen niet op een valide en betrouwbare manier worden beantwoord.

Verandering in geweld tegen homoseksuelen

Op basis van dit onderzoek is het niet mogelijk om een objectief beeld te krijgen van veranderingen van geweld tegen homoseksuelen in de laatste jaren. Daarvoor is een meerjarige monitor noodzakelijk. In de survey uitgevoerd onder 776 homoseksuelen is echter wel naar de mening van de respondenten over veranderingen van geweld tegen homoseksuelen gepeild.

Bijna driekwart van de respondenten is van mening dat het geweld de laatste jaren sterk (11%) of enigszins (60%) is toegenomen. Gevraagd naar de bron waaruit men een toename van geweld afleidt, stelt ruim driekwart van de respondenten dat deze mening (onder andere) is gebaseerd op berichten in de media. Ruim zeventien procent van de respondenten noemt (onder andere) de eigen ervaringen met geweld.

Onveiligheidsgevoelens

Een niet onaanzienlijk deel van de respondenten zegt zich soms (17%) of zelfs vaak (2%) onveilig te voelen als gevolg van hun homoseksuele geaardheid. Vrouwen voelen zich aanzienlijk vaker onveilig dan mannen. Jongeren (tot 25 jaar) blijken aanzienlijk vaker gevoelens van onveiligheid te hebben dan ouderen. Ongeveer veertig procent van de respondenten is zich de laatste jaren (enigszins) onveiliger gaan voelen vanwege zijn/haar homoseksualiteit. Driekwart wijt dit (onder andere) aan hun gevoel dat bepaalde groepen hun homovijandigheid nadrukkelijker uiten. Bijna eenderde is zich, om incidenten te voorkomen, anders gaan gedragen, bijvoorbeeld door bepaalde locaties/plekken te mijden.

Ook uit de gesprekken met de vijftien informanten blijkt dat de meesten zich de laatste jaren wat voorzichtiger zijn gaan gedragen. Velen uiten zich niet meer openlijk als homoseksueel. Zij lopen op bepaalde plaatsen niet meer hand in hand met hun partner, vermijden bepaalde buurten of straten en bezoeken bepaalde gelegenheden niet meer. De informanten geven aan dat zij dit vooral doen omdat zij het gevoel hebben dat de tolerantie ten aanzien van homoseksuelen de laatste jaren is afgenomen. Zowel onder de allochtone als onder de autochtone bevolking zou er een gebrek aan tolerantie zijn ten aanzien van homoseksualiteit. Er wordt onder meer gewezen op de rol van de media die veelal een stereotiep beeld neerzetten van homoseksualiteit. Hierdoor zou volgens hen een deel van de bevolking een verwrongen beeld krijgen van homoseksualiteit wat erin resulteert dat de tolerantie afneemt.

Ervaringen met intimidatie, bedreiging en geweld

Van de respondenten is meer dan de helft wel eens uitgelachen of uitgescholden vanwege zijn of haar homoseksuele geaardheid, en is zeventien procent wel eens gepest of getreiterd. Meer dan één op de tien homoseksuelen is ooit bedreigd met lichamelijk geweld, en ruim drie procent is vanwege hun geaardheid (ooit) mishandeld.

Bij het overgrote deel (79%) van de incidenten is meer dan één dader betrokken. Zes van de tien respondenten heeft een duidelijk beeld van de daders. Deze respondenten zijn gevraagd naar de kenmerken van deze dader(s). Bij ruim driekwart van de incidenten zijn de daders uitsluitend mannen. Als vrouwen als (mede)dader bij een incident zijn betrokken dan gaat het relatief vaak om pesten/treiteren. Eenderde van de incidenten is gepleegd door daders die, naar inschatting van de respondent, niet ouder zijn dan zeventien jaar. Nog eens eenderde wordt gepleegd door daders in de leeftijdscategorie van achttien tot dertig jaar. De (zeer) jonge daders zijn voornamelijk betrokken bij incidenten als 'uitlachen/uitschelden' en 'pesten/treiteren'. Bedreiging met lichamelijk geweld en mishandeling zijn incidenten die voornamelijk worden gepleegd door de wat oudere daders (achttien tot dertig jaar). Oudere daders (dertig jaar of ouder) zijn relatief vaak betrokken bij pesterijen.

Bijna de helft van de incidenten wordt gepleegd door daders met een autochtoon Nederlands uiterlijk. De andere helft van de incidenten wordt gepleegd door daders met een buitenlands uiterlijk (40%) of door een dadergroep waarin zowel daders met een Nederlands als met een buitenlands uiterlijk zijn vertegenwoordigd (14%). Als het incident wordt gepleegd door daders met een buitenlands uiterlijk, dan gaat het veelal om (naar inschatting van de respondent) Marokkanen (52%) of een gemengde groep van Marokkanen en Turken (29%).

Volgens de vijftien informanten heeft de afnemende tolerantie ten aanzien van homoseksuelen in Nederland vooral te maken met het feit dat de samenleving de laatste jaren is verkleurd. Vooral mensen met een islamitische achtergrond houden er volgens hen andere denkbeelden op na over homoseksualiteit wat in sommige gevallen kan leiden tot geweld. Vooral met jongerengroepen, bestaande uit Marokkaanse jongens, hebben de meesten slechte ervaringen. Maar daarnaast blijkt dat ook in autochtone kring volgens sommigen de tolerantie ten aanzien van homoseksualiteit te wensen overlaat. Vooral vanuit protestants-christelijke hoek ervaren sommigen weerstand en is er sprake van uitsluiting.

Door middel van een HOMALS analyse is onderzocht in hoeverre aspecten zoals de aard van het incident, het uiterlijk van de daders, het tijdstip van het incident, en de locatie van het incident met elkaar clusteren.

Bedreiging is gerelateerd aan het uitgaansleven en vindt relatief vaak 's avonds plaats. Mishandeling vindt relatief vaak 's nachts in het centrum van de stad plaats. Bij beide relatief zware incidenten zijn de daders relatief vaak

van buitenlandse afkomst (hebben een buitenlands uiterlijk). Incidenten die vallen onder de noemer uitlachen/uitschelden zijn niet gerelateerd aan een specifiek tijdstip. Dergelijke incidenten komen vaak voor in het centrum van een stad en de daders zijn relatief vaak van buitenlandse afkomst. Pesterijen en treiterijen vinden veelal plaats op het werk of op school. Bij pesterijen op het werk' gaat het in nagenoeg alle gevallen om (autochtone) Nederlandse daders. Bij pesten en treiteren op school lijkt het vooral te gaan om incidenten tussen leerlingen. De slachtoffers bevinden zich voornamelijk in de leeftijdscategorie van vijftien tot en met negentien jaar. Ook de daders zijn vaak jongeren, veelal van Nederlandse afkomst.

Een opmerkelijk punt dat niet direct blijkt uit de enquête, maar wel naar voren komt uit de gesprekken met de vijftien informanten is dat leerkrachten op scholen in veel gevallen te maken krijgen met pesterijen door leerlingen. Schokkend was om te horen dat de leerkrachten door de schoolleiding vaak niet gesteund worden wanneer zij te maken krijgen met agressieve leerlingen. Scholen vermijden vaak het onderwerp homoseksualiteit omdat zij bang zijn voor de reactie van leerlingen (en hun ouders) en uit angst dat ze leerlingen zullen verliezen wanneer bekend raakt dat er op school een homoseksuele leerkracht is. Nochtans blijkt uit de gesprekken dat begrip bij de leerlingen ten aanzien van homoseksualiteit juist lijkt toe te nemen wanneer de leerkracht open is over zijn homoseksualiteit.

Aangiftes

Hoewel geweld tegen homo's een wezenlijk probleem vormt in deze tijd is het des te opmerkelijker dat van de incidenten tegen homoseksuelen slechts sporadisch aangifte wordt gedaan. Alleen indien er sprake is van mishandeling doet een meerderheid van de respondenten (60%) aangifte bij de politie. De reden om geen aangifte te doen verschilt naar de aard van het incident. Incidenten zoals 'uitlachen/uitschelden' worden door het slachtoffer vaak afgedaan als 'een kleinigheidje' en dus wordt geen aangifte gedaan. Indien het gaat om bedreiging of mishandeling wordt als argument om geen aangifte te doen vaak genoemd 'dat de politie er toch niets aan kan doen' en 'dat de daders toch niet worden gepakt'.

Aanbeveling 1   Verbetering in de politieregistratie van antihomoseksueel geweld

De informatiesystemen die de politie gebruikt om aangiften van slachtoffers te registreren bieden in het algemeen de mogelijkheid om geweld tegen homoseksuelen te registreren. Toch zijn politieregistraties momenteel niet geschikt om geweld tegen homoseksuelen in kaart te brengen. Dit enerzijds als gevolg van de gebrekkige en landelijk niet uniforme registratie van de politie en anderzijds van de geringe aangiftebereidheid van homoseksuelen. Om op basis van politieregistraties landelijk representatieve uitspraken te doen over antihomoseksueel geweld dienen de registratiemogelijkheden van de politiesystemen te worden uitgebreid en wordt de registratie idealiter landelijk uniform. Dit betekent niet dat wij pleiten voor de constructie van een nieuw specifiek informatiesysteem voor de registratie van geweld tegen homoseksuelen. Gegeven de toch al zeer complexe informatiehuishouding van het politieapparaat is het vooralsnog beter de huidige systemen daar waar nodig aan te passen en bij het ontwerp van een nieuw integraal registratiesysteem terdege rekening te houden met de registratie van specifieke vormen van geweld zoals geweld tegen homoseksuelen.

Aanbeveling 2   Bijscholing van de politie ten behoeve van een betere registratie

Hoewel in de bedrijfsprocesssystemen de mogelijkheid bestaat geweld tegen homoseksuelen als specifieke categorie te registreren, blijkt dit in de praktijk bijvoorbeeld als gevolg van gebrekkige kennis van het systeem door de politieagent vaak niet te gebeuren. Geadviseerd wordt politiemensen te scholen zodat, indien bij de aangifte duidelijk wordt dat het gaat om antihomoseksueel geweld, dit niet als gevolg van bijvoorbeeld gebrekkige kennis van het systeem verloren gaat in de registratie. De politie is zich overigens bewust van deze problematische registratie. De LECD ontplooit reeds diverse initiatieven om de registratie te verbeteren.

Aanbeveling 3 De politie moet de slachtoffers beter op de hoogte houden van de afwikkeling van het onderzoek.

Homoseksuelen die aangifte hebben gedaan zijn, zo blijkt uit het kwantitatieve onderzoek, tevreden over de mate waarin de politie de aangifte serieus heeft genomen, en begripvol is opgetreden. Heel anders ligt dit bij de tevredenheid over de mate waarin men op de hoogte is gehouden over de afwikkeling van het onderzoek. Als gevolg hiervan voelen homoseksuelen die aangifte hebben gedaan zich alsnog niet serieus genomen. Aanbeveling is dan ook dat de politie de slachtoffers beter op de hoogte dient te houden over van de afwikkeling van de aangifte.

Aanbeveling 4 Verhogen van de aangiftebereidheid van slachtoffers van homogeweld

Een groot probleem is de geringe bereidheid onder homoseksuelen om aangifte te doen. Deze bereidheid zal, om op basis van politieregistraties representatieve uitspraken te kunnen doen over antihomoseksueel geweld, sterk moeten worden verhoogd. Mogelijk kunnen de homo-organisaties hier een rol in spelen. Een andere mogelijkheid is een alternatief aangiftesysteem (bijvoorbeeld via internet) te hanteren.

Aanbeveling 5 Verbetering in de registratie van antihomoseksueel geweld door de anti-discriminatiebureaus

Uit het kwantitatieve onderzoek blijkt dat veel slachtoffers het incident waarvan zij slachtoffer zijn geworden niet zwaar genoeg vinden om daar bij de politie aangifte van te doen. De anti-discriminatiebureau's zouden hierop in kunnen springen door de registratie van incidenten door homoseksuele slachtoffers zo uniform en gemakkelijk mogelijk te maken. Hoewel er in deze voorstudie geen specifiek onderzoek is gedaan naar de registratie van de ADB's van incidenten tegen homoseksuelen, lijken de meldpunten sterk versnipperd. Aanbeveling is om te komen tot een landelijk meldpunt voor homoseksueel geweld waar de aangiften over antihomoseksueel geweld serieus worden genomen.

Aanbeveling 6 Opstarten van een monitor antihomoseksueel geweld

Hoewel de resultaten van het onderzoek niet zonder meer representatief kunnen worden geacht voor de gehele populatie homoseksuelen, is wel duidelijk dat een aanzienlijk deel van de homoseksuelen zich onveilig voelt en dat een aanzienlijk deel wordt geconfronteerd met geweld in de ruime zin van het woord. Tevens blijkt uit dit onderzoek dat de meldings- en aangiftebereidheid onder deze groep zeer gering is. Zolang hierin geen verbetering komt en de registratiemethodiek van de politie nog niet optimaal is, zal het geweld tegen homo's en eventuele ontwikkelingen hierin op een ander manier in kaart moeten worden gebracht.

Om een beeld te krijgen van deze ontwikkelingen in de tijd is het raadzaam een meerjarig onderzoek (monitor) antihomoseksueel geweld op te starten waarbij van jaar tot jaar nagegaan wordt hoe het staat met geweld tegen homo's.

Aanbeveling 7 Onderzoek naar tolerantie ten aanzien van homoseksualiteit onder jongeren

Om te inventariseren hoe er door verschillende groepen in de samenleving wordt aangekeken tegen homoseksualiteit is het van belang hier verder onderzoek naar te doen.

Men zou er kunnen voor kiezen om zich specifiek te richten op jongeren, omdat uit de enquête blijkt dat potentiële daders van geweld tegen homo's vooral jongeren zijn. Om een beeld te krijgen van de wijze waarop jongeren aankijken tegen homoseksuelen, of zij ooit tegen hen geweld zouden gebruiken, of hebben gebruikt, en in hoeverre zich hierin in de loop der tijd veranderingen voordoen is een meerjarig onderzoek nodig onder jongeren. Men zou er voor kunnen kiezen om jaarlijks enquêtes uit te voeren onder vmbo en mbo-scholieren. In de enquêtes zou enerzijds kunnen worden ingegaan op de attitudes van scholieren ten aanzien van homo's. Anderzijds zou kunnen nagegaan worden of de geënquêteerden reeds geweld (in ruime zin) hebben gebruikt jegens homoseksuelen. Hiernaast zouden ook groepsgesprekken kunnen worden uitgevoerd met jongeren over het thema homoseksualiteit. Daarnaast zouden ook gesprekken kunnen worden gevoerd met homoseksuele leerkrachten op middelbare scholen en met medewerkers van organisaties die voorlichting geven op scholen over homoseksualiteit omdat hun ervaringen wellicht een schat aan informatie bevatten over de attitudes van jongeren ten aanzien van homoseksualiteit.

Aanbeveling 8   Onderzoek naar (potentiële) daders van anti-homogeweld

Daarnaast is het raadzaam om meer inzicht te krijgen in de motieven en legitimeringen van (potentiële) daders van anti-homogeweld. Naar aanleiding van de groepsgesprekken op middelbare scholen zouden een aantal individuele gesprekken kunnen worden gevoerd met jongeren die zijn opgevallen omdat zij zich buitengewoon negatief uitlaten over homo's of die tijdens de groepsgesprekken naar voren hebben gebracht dat zij in het verleden reeds geweld hebben gebruikt tegen homoseksuelen. Een andere manier om informanten te werven is via de politie. Zij kunnen wellicht een aantal casussen aandragen waarbij sprake is van antihomogeweld.

Aanbeveling 9   Scholen en bedrijven moeten een duidelijk beleid voeren op het gebied van homoseksualiteit

Zoals we hebben gezien in de enquête en ook naar voren kwam uit de gesprekken met de vijftien informanten krijgen homo's vaak te maken met pesterijen op het werk en op school. Scholen en bedrijven zouden daarom een duidelijk beleid moeten voeren op het gebied van homoseksualiteit. Het is in ieder geval van belang dat klachten van homo's die gepest worden serieus worden genomen en dat hierop gepaste sancties volgen. Dit voorkomt dat werknemers in een isolement terechtkomen. Daarnaast is het van belang dat scholen en bedrijven voorlichting krijgen over homoseksualiteit, zodat werknemers of leerlingen die vooroordelen hebben ten aanzien van homoseksuelen in een vroeg stadium kunnen worden opgespoord en aangesproken op hun gedrag.

Bijlage 1: Informanten hoofdstuk 2

- ❑ Leen Prins, KLPD
- ❑ Roy Wong, Politie Rotterdam Rijnmond
- ❑ Chantal van Dale, Politie Rotterdam Rijnmond
- ❑ Jan Snijder, LECD
- ❑ John Bodrij, Politie Haaglanden
- ❑ Wendy Elberse, Mediavoorlichting Politie Utrecht
- ❑ Dhr. Gerretsen, Persvoorlichting Politie Amsterdam Amstelland
- ❑ Homonetwerk, Politie Amsterdam Amstelland
- ❑ Co Oudhof, CBS
- ❑ Saskia Keuzekamp, SCP
- ❑ Cas Schreuder, Ministerie van BZK

Bijlage 2: Informanten hoofdstuk 4

Nr.	Geslacht	Leeftijd	Woonplaats	Beroep	Plaats van werk
1	Man	64 jaar	Sittard	docent	Heerlen
2	Vrouw	28 jaar	Nijmegen	docent	Apeldoorn
3	Man	46 jaar	Den Haag	administratief medewerker	Leiden
4	Vrouw	40 jaar	Barendrecht	docente	Ridderkerk
5	Man	34 jaar	Capelle a/d IJssel	docent	Rotterdam
6	Man	28 jaar	Amsterdam	ambtenaar	Den Haag
7	Man	36 jaar	Amsterdam	beleidsmedewerker	Amsterdam
8	Man	61 jaar	Leiderdorp	geestelijke	Leiden
9	Vrouw	41 jaar	Rotterdam	bibliothecaris	Leidschendam
10	Man	43 jaar	Rotterdam	ondernemer	Rotterdam
11	Vrouw	30 jaar	Rotterdam	beleidsmedewerker	Leiden
12	Man	59 jaar	's-Hertogenbosch	werkloos	-
13	Man	48 jaar	Amsterdam	docent	Amsterdam
14	Man	56 jaar	Lelystad	ambtenaar	Den Haag
15	Man	48 jaar	Amsterdam	docent	Hilversum

Literatuur

Abrahams, R. *Seksuele relaties en beschermgedrag onder Surinaams-Hindoestaanse mannen*, Delft: Eburon, 1997.

Adviescommissie Homo-/Lesbisch Beleid Gemeente Nijmegen, *Advies Homoseksualiteit en Veiligheid*, Nijmegen, 2004.

Boogaard, H. van den en B. van Stolk, Potenrammers: vandalisme tegen mensen, in *Cultuur en delict*, themanummer van Recht der Werkelijkheid, Vuga, Den Haag, 1992.

Boogaard, H. van den, *Flikkers moeten we niet. Mannen als doelwit van antihomoseksueel geweld*, Amsterdam, SUA, 1987.

Braven, B. den, Dijkman, P. en M. Rubio, *Niet ernstig genoeg?* Utrecht: Steunpunt anti Discriminatie Utrecht, 1998.

Brugman, E, Goedhart, H., Vogels, T. en G. van Zessen, *Jeugd en Seks 95*, Utrecht: SWP, 1995.

Bureau Motivaction, *Maatschappelijke Barometer: acceptatie van homoseksualiteit*, 2005.

Drogt, A. *Daders van antihomoseksueel geweld in contact met de hulpverlening en politie: een vergelijkend onderzoek naar het professionele optreden van jeugdhulpverleners en politie tegenover potenrammers*, Utrecht: NISSO, 1995.

Everaert, H.A. en H.E. Lamur, *Alles wat geheim is is lekker: seksuele relaties en beschermgedrag van Turkse mannen*, Amsterdam: Het Spinhuis, 1993.

Gelder, P. van en H.E. Lamur, *Tussen schaamte en mannelijkheid: seksualiteit en beschermgedrag van Marokkaanse mannen*, Amsterdam: Het Spinhuis, 1993.

Manders, A. *Evaluatie van het project 'Geschopt, Gepakt, Geslagen': Verslag van de ontwikkeling en de effecten van een Nijmeegs project in het kader van antihomoseksueel en antilesbisch geweld*. Nijmegen: Dienst Sociale Zaken, Afdeling Onderzoek, juli 1991.

Meer, T. van der, *'Potenrammen' als rite de passage. Daders van antihomoseksueel geweld in beeld*. Amsterdam: SAD-Schorerstichting rapport II en III, 1995, pp.20-50

Niewets, P.F.M., *Antihomoseksueel en antilesbisch geweld in Amsterdam*, Utrecht en Amsterdam: Nisso en SAD-Schorerstichting, 1993.

Platform Homo/Lesbische emancipatie, *Anti-homo/lesbisch geweld. Verslag van een onderzoek*, Hoofdafdeling Onderzoek en Statistiek van de dienst Bestuursondersteuning, Eindhoven, 1998.

Platform Seksuele Diversiteit, *Een roze suikerspin. Een brede reactie op de voortgangsevaluatie homo-emancipatiebeleid*, 11 oktober 2004.

Poelert, B., *De politiezorg en het geweld tegen homoseksuelen*, Utrecht, 1986.

Politiemonitor Bevolking 2004, *Landelijke rapportage*, Den Haag/Hilversum, 2004

Politiemonitor Bevolking 2005, *Landelijke rapportage*, Hilversum, 2005

Schippers, J., *Liever mannen. Theorie en praktijk van de hulpverlening aan homoseksuele mannen*, 1997 (heeft hoofdstuk over geweld tegen homo's)

Tuijl, van P. en J. Arts, *Geweld en homoseksualiteit. Een onderzoek naar anti-homoseksueel geweld in Eindhoven*. Hoofdafdeling onderzoek en statistiek, gemeente Eindhoven: 1987.

Tweede Kamer der Staten-Generaal, *Homo-emancipatiebeleid*, vergaderjaar 2000-2001, 27017, nr.2.

Visser, M. en J. Slot, *Extremisme en Radicalisering in het Amsterdamse Voortgezet Onderwijs*, Amsterdam: Gemeente Amsterdam, Dienst Onderzoek en Statistiek, 2005.

Vries, J., de *Verschillen verkend*, Utrecht: Forum, 1998.